

II RIIGIKOGU

6. istungjärk.

Protokoll nr. 136 (12).

1924 a.

II Riigikogu koosolek 30. septembril
1924 a. kell 5 p. l.

Kokku on tulnud 82 Riigikogu liiget.

Walitsuse looshis: Riigiwanem **Fr. Akel**, rahaminister **O. Strandman**, siseminister **Th. Rõuk**, sõjaminister **O. Amberg**, haridusminister **H. B. Rahamägi**, tööhoolekandeminister **Chr. Kaarna**, põllu-
tööminister **A. Kerem**.

Wälisesitajate looshis: Läti saadik **J. Seskis**, Soome chargé d'affaires **E. Erkko**, Leedu chargé d'affaires **J. Aukstuolis**, Leedu chargé d'affaires **A. Lisauskis**, Leedu konsul **J. Puchk**.

P ä e w a k o r d :

1. Riigi- ja omawalitsuste teenijate pensioniseadus — III lugemisel.

2. Eesti wabariigi Tartu ülikooli seadus — hariduskommissjoni ettepanek.

3. Üüriseaduse muutmise ja kaotamise seadus — I lugemisel.

4. Kaitserõugeteapanemise seaduse muutmise seadus — II lugemisel.

5. Sisewete uurimise büroo asutamise seadus — II lugemisel.

6. Wähemusrahwuste omawalitsuse korraldamise seadus — II lugemisel.

7. Eesti kultuurkapitaali seadus — rahaasjanduse komisjoni ettepanek.

Koosolekut juhatab esimees **J. Tõnisson**, pärast abiesimees **L. Raudkepp**.

Sekretääri kohal abisekretäär **J. Wain**.

Koosolek algab kell 5.10 min.

1. Päewakorra täiendamine. Juhataja **J. Tõnisson**: Awan Riigikogu koosoleku. Päewakord on Riigikogu liigetele kätte saadetud. Juhatuse nimel on minul ettepanna päewakorda täiendada järgmiste punktidega: Rahaministri ettekanne riigi majandusliku seisukorra üle ning koosseisu komisjoni ettepanek Riigikogu liikme Jüri Wisk'i wahiallajätmise kohta. Rkl. Martna poolt on ettepanek, wõtta esimeseks päewakorra-punktiks komisjonide täiendawad walimised. Panen kõik ettepanekud korraga hääletamisele, see tä-

hendab, esimeseks päewakorra-punktiks wõtta komisjonide täiendawad walimised, teiseks päewakorra-punktiks rahaministri ettekanne riigi majandusliku seisukorra üle ja kolmandaks päewakorra-punktiks koosseisu komisjoni ettepanek Riigikogu liikme Jüri Wisk'i wahiallajätmise kohta. Edasi järgneks päewakord selles järjekorras, nagu ta Riigikogu liigetele kätte jagatud. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on päewakord tähendatud täiendustega wastu wõetud.

2. Komisjonide täiendawad walimised.

Ettepanek on tehtud walida üldkommissjoni rkl. Schütz'i asemele rkl. Ast. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on rkl. Ast üldkommissjoni walitud.

3. Rahaministri ettekanne riigi majandusliku seisukorra üle.

Rahaminister **O. Strandman**: Lu-
gupeetud Riigikogu liik-
med! Ühel wiimasel
koosolekul, nädalat
paar tagasi, tegi Riigikogu liige, härra Piiskar minule etteheite, et mina sõna ei wõtnud, kui waluuta registreerimise seadus arutamisel oli. Mina ei teinud seda tol ajal sellepärast, et oma seisukoha olin awaldanud rahaasjanduse komisjonis, millest ka härra Piiskar osa wõttis, et mul sellele midagi juurde lisada ei olnud ja komisjoni aruandja härra Jürgenstein kõik selle ära ütles, mis minul öelda oli. Kuid sellega ei tahtnud ma sel ajal ega ka praegu eitada Wabariigi Walitsuse ja tema üksikute liigete kohust igal sündsäl juhtumisel Riigikogu informeerida oma kawatsustest ja riigi nii majanduslikust kui ka poliitilisest seisukor-
rast selle järele, mis kellegi ministri wõimupiirkonda puutub. Sellest wälja minnes on minul au Riigikogule ette kanda oma waateid meie praeguse majandusliku seisukorra üle, seda enam, et nii mõneltki poolt, küll ajakirjanduses küll mujal, on kuuldawale tulnud arwamisi, et kõigis asjus täit selgust ei ole. Iseäranis

opositsiooni ajakirjanduses on etteheited veel tugewamaks läinud ja sellepärast on arusaadaw, et Wabariigi Walitsusel, kelle ülesandel ma siin täna räägin, küllalt põhjust on Riigikogu poolt oma arwamistele tähelepanu paluda.

Augustikuu teisel poolel, kui Riigikogu oma liigete algatusel kokku kutsuti, siis olid need määrused ja kawad, mis Wabariigi Walitsus Riigikogu teadmisel ette oli wõtnud, oma algastmel. Nad olid osalt eitawaid nähtusi ette toonud, kuna nende positiivsed tagajärjed veel mitte awalikuks ei olnud tulnud. Tuli teataw aeg oodata, enne kui need kawad, mis praeguse poliitika aluseks on, oma tagajärgi näitama hakkasid. Peale selle, kui Riigikogu kokku tuli, selgus, eriti meie waluutataturul, et meil siiski waluutatagawaradest nii suur puudus ei ole, kui esialgul arwati ja et nii mõnedki waluutatagawarad, mis meil olemas, turult eemal hoiti. Neid korjati ja hoiti sukasaäres selleks ajaks, kui mark rohkem langeks, et siis wälja tuua. Peale selle selgus, et meie kaubabilans ja sellega koos ka maksubilans, mis vähemalt 1½ aastat täiesti pasiiwne oli, et see kaubabilans meil kas ajutiselt wõi alaliselt, sellest räägime pärast, aktiivseks oli muutunud. See õieti selgus pärast. Warsti hakati meil waluutat turule tooma ja koguni sel määral pakkuma, et warsti pakumine suurem oli, kui nõudmine. Kui siis alguses „mustal börsel“ dollari hind oli tõusnud 450—460 Eesti margani, hakkas aeg-ajalt hind langema. Alguses muidugi mustal börsel, kuid pärast tuli marga tõusmine ilmsiks ka mujal. Mark tõusis kindlas järjekorras ja ma wõin konstateerida, et täna on wõinud Eesti pank dollarid osta 406 Eesti marga eest, see on palju odawam, kui ametlik kurs, mis määrati kindlaks pärast seda, kui mina Riigikogu nõusolekul osa kulla tagawaradest Eesti pangale üle andsin. Siis määrati dollari hinnaks 415 Eesti marka. Nüüd tuleks kõigepealt selgitada, mis põhjused on siin kaasa aidanud, et niisugune muudatus meie marga ostujõus on tekkinud esiteks, ja teiseks, missugused wäljawaadet meil tulewiku kohta on. Kui põhjusi selgitada, siis peab ütleva, et üks peapõhjus on deflatsioon, see on liikwelowate rahamärkide wähenemine. Et see rahamärkide wähenemine tõsiasi on, seda näitawad andmed, mis awalikuks tehtud Eesti panga ja riigikassa kaudu,

nimelt see, et just liikwelowate rahamärkide arw on langenud umbes 3 miljardini, see on selle aasta jooksul 4—500 miljoni suuruses. See on kindlasti esimene ja peapõhjus, et meie rahaturul niisugune olukord on tekkinud, et nõudmine wäliswaluuta järele wäiksem on, kui wäliswaluuta pakkumine, kuna meil, nagu seletatud, kaubabilans mitte ainult tasakaalus ei olnud, waid augustikuul, — septembrikuu kohta teateid veel ei ole — wäljaweo ülejääki näitab.

Teine põhjus, millest wäga palju juttu on, ja mis meie majanduselu peale, nagu arwatakse, wäga suurt mõju on awaldanud, on krediitide piiramine. Kuid mina pean ütleva, et krediitide piiramisele meie praktilises majanduslikus elus wähe tähtsust tuleb anda. Sellest on wäga palju kirjutatud, on hädaldatud, et krediite on piiratud, et sellepärast jääda meie majanduslik elu kängu, sellepärast ei saada meie mitte edeneda, et meil pole majanduspoliitika, waid on margapoliitika. Et nüüd selgusele jõuda, mis mõju see krediitide piiramine meie rahaturu ja meie majanduselu peale wõiks awaldada, peab kõigepealt selgusele tulema, kui suur see krediitide sulgumine on olnud, kui palju krediidikraanisid on kinni keeratud. Kui neid numbreid waadata, siis selgub, et tänawu aasta jooksul, see on, 1. jaanuarist kuni 27. septembrini, on krediitid sulatud, kokku tõmmatud ainult 100 miljoni wõrra. See on meie terve krediitipoliitikaga wõrreldes, kus Eesti panga krediidid ühtekokku wälja teewad üle 5½ miljardi, nii wäike summa, et sellest tõsiselt rääkida ei maksa, et see meie majanduselu halwata wõiks, ja et selle tagajärjel meie majanduselu kängu on jäämas. Sellepärast ei wõi öelda, et krediitide piiramine on meie margakursi tõstnud wõi selle peale mõjunud. Waid siin on, nagu ma enne juba ütlesin, deflatsioon teisel kujul läbi wiidud, nimelt on waluutat hakatud müüma mitte wõlgu, waid puhta markade eest. See on see süsteem, mis Inglismaal juba aastasadasid maksmas on, ja mis Inglise waluuta püsiwuse tagatiseks on olnud.

Kui meie nüüd edasi läheme ja waaatame, missuguseid tagajärgi on teised abinõud andnud, mis Wabariigi Walitsuse poolt tarwitusele on wõetud, siis peab ütleva, et siin mingisugust marga puud ei ole, millega saaks ära mõõta ja ära kaaluda, et see abinõu on neid taga-

järgi andnud, ja et teine ei ole neid tagajärgi andnud. Majanduslikus elus ei ole niisugust kaalu olemas, et kui meie ühele poole ühed andmed ja teisele poole teised andmed paneme, et siis kindlasti öelda võiks, et see on see põhjus, ja et teine ei ole põhjus. Siin võib ainult kaudsel teel järeldusi teha ja neid järeldusi õigeks pidada. Kui ühed meie majandusteadlased ütlevad, et tollidetõstmine meie marga kindlustamiseks „null“ on, siis näeme, et nendesamadele härradele ligidalseiswas ajalehes — üks on — „Majandus“, teine „Kaja“ — öeldakse, et tollidetõstmine on mõju awaldanud, kuid ei saa ära määrata, kui suur see mõju on. Ka mina pean ütleva, et minul mingisuguseid täpseid andmeid ei ole, kui suur tollidetõstmise mõju on selle peale olnud, et meie oleme kaubabilansis augustikuul väljaveo ülekaalu saanud, et mul mingisuguseid andmeid ei ole, kuupalju meie marga tõstmiseks tollidetõstmine kaasa on aidanud. Kuid seda eitada, et ta kaasa on aidanud, — võib olla, küll teisi eitawaid nähtusi kaasa tuues, nagu pahemalt poolt tõendada püütakse, — seda minu arusaamise järele teha ei tohiks.

Kui meie nüüd kolmanda abinõu, walariseerimise juurde läheme, siis peab ka tema kohta ütleva, et siin mingisuguseid täpseid andmeid tuua ei või, kuupalju tema meie margakursi kindlustamiseks kaasa on mõjunud. See on rohkem psühholoogiline faktor, mis oma mõju kindlasti awaldamata ei jäta, kui numbrites seda ära takseerida, ära hinnata, ma arwan, lugupeetud Riigikogu liikmed, Teie saate kõik aru, et see peaaegu võimatu on. Kuid see on selge, et niisugune ühel osal wõlgnikkudel huwi ärawõtmine, et nemad võiksid tagasi maksta oma wõlgu oma wäärtuse kaotanud markades, et see suur faktor on, ja meie näeme, et walariseerimise tagajärjel, otsekohe pärast seda, kui tema tuntawal määral ette wõeti, meie marga stabiliseerimise tundemärgid ilmsiks tulid.

Mina olen küll kindlas arwamises, et kõik need abinõud kokku on seda toonud, et meie mark on stabiilseks muutunud. Esimeses järjekorras on seda meie kaubabilansi paranemine teinud, aga üldiselt ei ole ka teised tegurid oma mõju awaldamata jätnud, ja sellepärast neid eitada ja tulewiku kohta öelda, et nemad on oma töö ära teinud ja et neid tuleb nüüd kõrwale heita, sellele seisukohale asuda

on minu arwates liig warane. Võib ju õige olla, et üksikute abinõude saawutamisel ei ole õiget teed käidud, võib olla, et mõned wead on tehtud, ma ei taha seda salata. Ei eksi ju üksi see, kes mitte midagi ei tee, kes aga teeb tööd, ja teatud kawatsusi läbi wiib, see võib ka eksisamme teha, ja sellepärast on võimalik, et siin on eksisamme tehtud. Kuid öelda ja eitada, et need abinõud tagajärgi andnud ei ole, nüüd, kus need tagajärjed juba käes, see oleks igatahes täiesti võimatu. (J. Piiskar, is.: Kas liig wara ei ole nende tagajärgede üle rõõmustada?) Selle juurde ma tulen praegu.

Mis puutub nüüd tollidesse üldse ja elukallidusesse, siis on ju päris selge, et tulewikus ka tollide alandamist üksikutel aladel, mis ka juba rahaasjanduse alamkommisjon on teinud, võib ette wõtta ja iseenesest peab marga ostujõu tõstmine ka elukalliduse peale mõjuma, teda alla wiima. Muidugi teada ripuwad siin nii mõnedki asjad ära mitte meie oma koduse turu seisukorrast, waid ilmaturu seisukorrast, nii et praeguse elukalliduse kohta kindlaid oletusi teha oleks kaunis raske. Praegu küsis härra Piiskar minult, missugune minu arwamine on, ma oleksin ka ise selle juurde tulnud. Härra Piiskar on nähtawasti arwamisel, et mina kõige peale väga roosiliste prillide läbi waatan ja selle tõttu omale tulewikku väga roosilistes wärwides ette kujutan. Mina sain sellest küsimusest niimoodi aru. (J. Piiskar, is.: Ma seda ei mõelnud!) Aga kuidas Teie siis arwate? (J. Piiskar, is.: Ma küsisin ainult, kuidas Teie arwamine on?) Ma ütlesin juba, et mina sellest räägin, nõnda et ei oleks waja olnud mind selleks wälja kutsuda, ma oleksin seda iseenesestki teinud. Ma ei räägi, härra Piiskar, mitte üksi Teile, waid kõigile lugupeetud Riigikogu liigetele. Prohwet olla on üldse väga raske, ja eriti on see väga raske majanduselu kohta, aga siiski, kui meie endisi kogemusi tähele paneme, need ei ole küll suured, kuid on siiski juba neli aastat andmeid kogutud, nii et meil ikkagi materjaali on, mille järele meie oma tegutsemist hinnata võime. Neid kogemusi arwesse wõttes peab ütleva, et kuigi tulewiku väljawaated mitte väga roosilised ei ole, üldiselt ei soowiks mina küll kellelegi roosilisi prille, aga siiski wõime meie oma tule-

wiku peale kaunis kindlad olla. Kõigeesimeseks tuleb siin otsuseid tehes arwesse wõtta neid kogemusi, mis meie endiste aastate wältel oleme kogunud, ja nendest leiame selgesti, missugustel kuudel meil on olnud kõigesuurem sissewedu ja kus wäliskaubanduse tasakaal kõigerohkem meie kahjuks on olnud. Selgub, et need ajad aastaarwude ja kuude järele möödab on. Ainus raske kuu, mis weel ees, oleks oktoober, tema toob, wõib olla, weel mõningaid raskusi, sest see on kuu, kus endistel aastatel waluutanõudmine suur oli, kuid järgnewad talwekuud on juba harielikud, nendel on waluutanõudmine wäikene, ja järgmine elawam waluutanõudmine tuleks alles wast tulewal kewadel. nii et meil kunni aprillikuuni aega hinge tõmmata on. Andmed, mille põhjal mina järeldan, ei ole küll laialdased, ehk neid küll kogutud on kogu Eesti riigi kestwusel, õigemini küll kolmel wiimasel aastal, kuid siiski wõib nende põhjal öelda, et talwekuud on need kuud olnud, kus seisukord waluutanõudmise mõttes Eesti kaubandusele kõige soodsam on olnud. Pean ütleva, et tänawu aastal ei ole meil mingisugust põhjust arwata, et meie seisukord neil kuudel halwem wõiks olla, kui endistel aastatel. Täna on meil lõikus, peale rakk, mis alla keskmist oli, hea olnud, iseäranis suwiwiljade saak on parem kui keskmine, nõnda et oletada wõib, et meie kodumaa wiljatagawarad pikemat aega kestawad, kui endistel aastatel. Samuti on praegu käimas linaseemnete wäljawedu, siis järgneb lina wäljawedu, — tänawune linasaak üldiselt olla wäga hea, — nii et ei ole mingisugust põhjust arwata, et meie tänawu halwemasse seisukorda satume kui endistel aastatel. Kui aga lugu nii on, siis wõib wast küll oletada, et meie wõime teatawa lootusega tulewikku waadata. Kas need lootused kõik täide lähewad, see on iseküsimus. Igatahes ei pruugiks praegusel silmapilgul, kus mingisuguseid halwenemise tundemärka näha ei ole ja kus waluutapakkumine märksa suurem, kui nõudmine, mingisuguseid tõsiseid kartusi tulewiku suhtes tekkida, kui meie mitte ei hakka jälle krediidi inflatsiooni tegema, kui meie ei hakka raha selleks wälja andma, et importi edendada. Ja seda tõendawad kõik majandusteadlased, et krediidi suurendamine ongi õieti see tegur, mis importi suurendab, missugune suurendamine omakorda selleni wõib

wiia, et kõik waluutatagawarad wälja antakse. Kui siin kindlat poliitikat ajada, seda poliitikat, mis juba oma tagajärgi on andnud, kui kraani lahtikäänamise poliitika kõrwale jätta, ja krediiti ainult nii palju anda, et see üle rahwa jõu ei käi, kui seda poliitikat edasi ajada, siis ei ole wäljawaated meie majandusliku tulewiku suhtes mitte nii halwad, et meie ütleva peaksime, et meie katastroofi wõi mõnesuguse raskuse ees seisame. Mina olen rääkinud selle küsimuse üle mitmegi inimesega, kes meie majanduslikust tegevusest tegelikult osa on wõtnud ja wõin öelda, et arwamine üldse optimistlik on. Muidugi, pead keegi selle peale anda ei wõi, et kõik need kawatsused ja arwamised täide läheksid, aga igatahes praegune silmapilk põhjust eriti kahtlemiseks küll ei anna.

Teine asi on see, et praegune majanduslik seisukord nii mõnelegi ärile ja ettewõttele raskusi teeb, kuid minu arusaamise järele peab siin küll ütleva, et deflatsioon niisuguseid raskeid tagajärgi andnud ei ole, nagu seda harilikult arwatakse. Minul oli täna juhus nende protesteeritud wekslite nimekirja läbi waadata ja sorteerida, mis Eesti panga portfelli koormawad, ja wõin öelda, et selles nimekirjas figureeriwad kõigerohkem ärid ja isikud, kelle kohta juba kolm-neli kuud, osalt aasta tagasi teada oli, et nende seisukord wäga kõikuw on. Arusaadaw, et ma neid nimesid nimetama ei hakka, kuid wõin öelda, et isikute nimed korduwad pea igal leheküljel, kunni wiimase ajani. Ma ei ole mitte arwamisel, et need wekslid, mis protesti antud, meie rahwamajandusele kasuks oleksid, parem oleks kui neid ei oleks, — protesteeritud wekslid on üldse 53 miljonit, — kuid ma pean ütleva, et meie krediidi suuruse juures see 53 miljonit eriti tähtsat osa ei mängi. Kui arwesse wõtta seda, et need ärid juba ammugi kõikusid ja seal katastroofi oodata oli, nii et praegune deflatsioon nende seisukorra halwendamiseks mitte domineeriwat osa ei mänginud, siis wõib küll öelda, et meie oleme sellest üle saanud, et edaspidi enam mingisugust katastroofi ette ei tule. Muidugi, wõiwad ju ka weel üksikud erandid tulla, kuid ma ütlen siiski, et need tagajärjed, mis meie kätte oleme saanud, nende teadete järele, mida mina meie esitajatelt wõõrastes riikides ja ajakirjanduses teiste riikide kohta olen saanud, tõendawad, et see

wäide, mis mina siis ülesse seadsin, kui mul au oli esimest korda Riigikogu ees esineda oma ülewaatega riigi majandusliku seisukorra kohta, et see waade on siiski täide minemas. Mina ütlesin siis, et meie hea tahtmise juures raskustest üle saame, ja nüüd oleme meie nendest üle saamas. Meie majanduslik terwenemine on sündinud ilma suuremate wapustuseta peajasjalikult sellepärast, et meie õigel ajal hakkasime oma majanduselu arstima, oma krediitpoliitikat rewideerima ja korraldama uuel alusel, ja kui üksikud inimesed siiski hädaldawad, siis on nende arw wäga wäikene. Kui linnades selle tõttu, et raha wähe liikumas, elu nii ei woola kui arwata wõiks, kui üksikud teatrid ja joogikohad wähem inimesi kokku toowad, kui endistel aegadel, siis see ei ole veel põhjuseks arwata, et meil mingisuguse majandusliku katastroofiga tegemist on. (L. Johanson, sd.: Aga mis meie tööstustega on?) Mis suguse tööstustega? (L. Johanson, sd.: Mispärast saapatööstuses kokkutõmbamisi ette on wõetud? Samuti on lugu Tallinna puuwillawabrikuga.) Mis puutub puuwillawabrikusse, siis pean otsekohe ütlema, et kui krediite puuwillawabrikule sellel määral edasi antakse, kui senni on antud, siis peaks Eesti riik kõik omad krediidisummad puuwillawabrikule andma. Ka saapatööstuses suurel määral kokkutõmbamist olnud ei ole. Saapatööstusega on läbirääkimised käimas ja arwatawasti saab saapatööstus riigilt tellimisi. Tööstuste üle ja nendele krediitide andmise üle wõib ju rääkida, ja kui teie arwate, et krediite tuleb anda kõikidele ettewõtetele, siis on see majanduspoliitiline seisukoht, mille läbiwiimist teil kaitsta tuleb. (M. Martna, sd.: Lõp-mata andmist ei mõtle keegi kaitsta!) Kui siin puuwillawabrikut ette toodi, siis wõin öelda, et seal on lõp-mata andmine, ja kui see niiviisi edasi kestab, tuleb pool Eesti krediitidest sinna anda. Mis Tartu wäiketööstusesse puutub, siis kuulsin mina töö-hoolekandeministri käest, et seal olla 3-miljonilise krediidiga tegemist. Minu korraldusel see krediit kinni ei ole pandud. Kui tema kinni on pandud, siis tuleb selgusele jõuda, mispärast see sündinud on, ja arwan, et krediit jälle warsti awatakse.

Läheme edasi meie majanduspoliitikas. Meie majanduspoliitikat on praegu-

sel ajal margapoliitikaks kutsuma hakatud. Öeldakse, meil olla tarwis hoopis teist — loowat tööd tegema hakata, mis meile produkte hakkaks andma, mis wäljaweoks läheks. Muu hulgas on juttu olnud Narwa kose weejöu äratarwitamisest elektro-hüdrojaama kaudu jne. See küsimus ei ole veel niikaugel, et ma täielikult selle üle Riigikogu wõiksin informeerida. Üksikuid asju selle üle teatasin rahaasjanduse komisjoni koosolekul, neid üksikuid andmeid, mis ma seal ette tõin, ei pea ma tarwilikuks praegu Riigikogus ette kandma hakata. Kuid ühte ei saa ütlemata jätta ja see on nimelt see, et awalikus arwamises selle kohta tõesti waleteateid on saadud. Ei Wabariigi Walitsuses, kus seda küsimust täies ulatuses ei ole veel arutatud, ega ka kaubandus-tööstusministeeriumis, kus see küsimus kaalumisel, ei ole veel mingit seisukohta selles asjas wõetud. Praegu on ainult andmete korjamine ja nende läbitöötamine käsil ja see wõtab veel aega. Niisuguste suurte summade peale laenude tegemine, nagu praegusel korral tarwis oleks, on nii tähtis ja suure ulatusega Eesti majanduselus, et siin ülepea rutata ei saa. Kui kõik wastawad materjalid selle küsimuse kohta olemas, on Riigikogul, kas oma üksikute asutuste kaudu wõi täiskogul wõimalus oma seisukohta wõtta ja lõpusõna öelda.

Kui aga nende majanduslikkude tegurite juurde tagasi pöörame, mis meil praegusel silmapilgul tähtsad on, mis meile wäliswaluutat annawad, millest meie elame, siis tuleb peale meie puutööstuse ja tekstiiltööstuse, mille juures ma juba mööda minnes peatasin, arwesse wõtta meie põllumajandust. Täna tähendab „Kaja“ oma ülewaates, et see on „wampi“ poliitika tagajärg, et meie põllumajandus meie wäljaweos suuri tagajärgi on andnud. Mina olen kaugel sellest, et seda salata. Kas see just „wampi“ poliitika tagajärg on, seda ma ei tea, aga oli wist küll härra Jürman esimene, kes rahaasjanduse komisjonis ettepaneku tegi, et meie piimatalitustele esimeses jões laenu peame andma. Ja see on õige. Wõib olla, kui oleks teie nõndanimetatud „wamp“ rohkem laenusid andnud põllumajandusele, oleks meie seisukord juba ammu parem olnud. See on õieti ala, kuhu meil kapitaal määrata tuleb. Aga ka seda peab ettewaatlikult tegema. Kõigepealt tuleb meil kapitaalisid muretseda.

Kuid mina olen arwamisel, et wäliskapitaal selleks liig kallis on, et teda suuremal määral meie põllumajandusesse mahutada, sest need protsendid, mis meie põllumajandusest saame, ei ole nii suured, et nad laenuprotsendid kataksid, millega meil praegu wälislaenu saada wõimalik. Sellepärast tuleb siin peaaesjalikult ainult oma kapitaali ja riigikapitaali peale rõhku panna. Niipalju kui riigikapitaal ja eelarwe lubab, tuleb põllumajandusele laenu määrata ja niipalju kui Eesti pank oma laenusid, mis ta mujale on andnud, realiseerib, saab neid põllumajandusele edasi anda. Kaugemale minna ja 10—12 protsendilist laenu teha ning seda põllumajandusele määrata, see ei ole minu arwates kuidagi wõimalik. Meie põllumajandus niisugust wälislaenude koormat wälja ei kannata. Oma rahwale meie suuremaid maksusid peale panna ei wõi. Eelarwe tasakaaluwiimine on raske asi ja eriti weel tänawu, kus teataw kriisi ajajärk on. Sellepärast tuleb leppida sellega, mis meie jõud kannab, kui palju meie riigi rahwas maksude läbi sisse toob, ja põllumajandusele niipalju anda, kui seda wõimalik.

Peale otsekohese põllumajanduse on teisi tööharusid, mis põllumajandusega lähedas ühenduses on. Need on meie liikumisabinõud — raudteed, teed jne. Ka nende peale tuleb suuremat rõhku panna. Mina loodan, kui eelarwe kaitsemine ja esitamine Riigikogus minu peale jääb, mina siis sel puhul ka Riigikogule oma kawadega esineda wõin. Ühte pean ma ütleva, et kui seda wõib teha ja saab teha, siis ainult nende ressurside, nende rahatagawarade ja rahademääral, mis meil olemas on. Suuri lubadusi anda sellest, härrad Riigikogu liikmed, ma arwan, saate teie aru, et see wõimatu on. Kui meil majanduselu kindlustada tuleb, siis tuleb seda kindlustada eestkätt sel teel, mida meie parempoolsed ajalehed nii naeruwäärseks on teinud, ja nimelt, et tuleb margapoliitikat kõigepealt ajada, sest margapoliitika on õieti majanduspoliitika alus, sest kui teie margalt jalad alt wõtate, siis ei saa teie majanduspoliitikat ajada ja alles siis, kui teie margale aluse olete pannud, kui teie marga olete püsiwaks teinud, alles siis on teil wõimalus õiget majanduspoliitikat ajama hakata. Kõik muu on abinõud, millel kauast püsiwust ei ole, tema wiib, wõib olla, küll lühikeseajalisele õitsele, wõib ka mõni kuu, heal

juhtumisel mõni aasta häid tagajärgi anda, aga siiski, kui selle eest ei hoolitseta, tuleb kokkuwarisemine, ja mida rohkem on patustatud, seda raskem on kokkuwarisemine. Et selgusele jõuda, misugune see kindlustamine peaks olema, tuleb waadelda, missuguseid teid on wanad kultuurrahwad käinud ja missugused põhimõtted on nemad maksma pannud, ja peale selle, mis meil soowitakse. Mis tähendab, kui öeldakse, et teil on teatud ressursid olemas, on teatud waluuatagawarad olemas, aga teie panete nad kappi luku taha ja ei anna neid wälja. Kahjuks meil suuri waluuatagawarasid ei ole, aga kui neid ka oleks, siis tuleks nendega teistsiti talitada. Wanad suured rahwad on metallitagawarasid kogunud, ja miiks nad seda teinud, selleks peawad sügawad põhjused olema, millest ka meie Eesti rahwas mööda ei pääse. Kui teie wõtate Wenemaa, siis näete, et Wenemaal oli raha liikumas enne ilmasõda umbes 3 miljardit, sellest oli 2 miljardit paberraha ja 1 miljard kulda, ja see paberraha oli rubla rubla wastu kindlustatud. Oli küll seadus öeldud, et esimesest riigipanga emissioonist, 600 miljoni paberraha, pool pidi kullaga kindlustatud olema, aga tegelikult jõudis riigipank enne sõda nii kaugele, et tal paberraha kõik kindlustatud oli. See oli õige ideaal, mida Wene pangategelased saawutasid. Ehk Wenemaa küll tihtipeale wälislaenusid tegi, aga ta ei andnud mitte kullatagawarasid wälja, sellepärast et kardeti, et see rahakursi oleks wõinud kõikuwaks teha. Kui teie wõtate Inglismaa, kus õieti kõik rahasüsteemid aluse on saanud, siis näete, et Inglis pangal on õigus wälja anda 18 miljoni naelsterlingit, see oleks 180 miljoni kuldrubla, ja kõik, mis Inglis pank peale selle wälja annab, peab olema kaetud kullaga. Inglis riigipank on nii kaugele läinud, et on kahte jaoskonda jaotatud: üks on emissiooni-jaoskond ja teine on pangajaoskond. Kui pank tahab paberraha wälja anda, siis peab tema emissiooni jaoskonda minema ja ütleva, et tema tahab nii ja nii palju paberraha wälja anda ja peab kulda sinna asemele wiima. See oli muidugi enne sõda, kuna sõjawapustuste tagajärjel ei ole Inglismaa praegu weel nii kaugele saanud, aga et tema tulewikus seda teed käib, see paistab päris kindel olewat. Edasi waatame teiste maade kogemusi, kes paberraha-teooria on kõrwale jätnud,

et kulla-teooria juurde tagasi tulla. Prantsusmaal küll ei olnud seadust, mis paberarahale oleks kindla katte nõudnud. Ka Prantsusmaal oli paberraha liikumine kainis suur ja selle tõttu, et seal katmine oli 50%, ei olnud mingisuguseid wapustusi normaalaajal. Saksamaal oli see nõudmine pisut väiksem. Saksa riigipanga põhimäärus nõudis, et paberraha peab kaetud olema waluutaga ja riigikassa tähtedega 33%. Kuidas lugu wiimasel ajal on olnud, selle kohta mul praegu täpseid andmeid ei ole, kuid ei ole ka põhjust arwata, et see kate vähem oli. Esialgu oli tema väiksem, metallkate oli ainult 26%, kuid pärast läks ta suuremaks, aga kui suur ta just wiimasel ajal oli, selle kohta mul täpseid andmeid ei ole. Nagu näete, oli üldine printsiip, ilma milleta ka suured riigid, kelle tuhandeaastane ajalugu neid kindlustas igasuguste wapustuste eest, ka seal oli raha kindlustamine nõudeks üles seatud, ilma milleta läbi ei saadud. Ja kui teie nüüd liikumist waatate, mis peale sõda on maad wõtnud, siis näete, et alguses oldi arwamisel, et paberraha wäljalaskmisega ilma wastawa kindlustuseta saab midagi ära teha. Kuid kõik riigid, kes seda teed käima hakkasid, kas lõpetasid katastroofiga wõi tulid otsusele, et see tee mitte õige tee ei ole ja et tuleb wanale teele astuda, mis enne sõda oli, et tuleb paberraha kindlustada, et ainult siis riigimajandus terweneda wõib. Ja kes tõsiselt oma rahaasjanduse parandamisele on asunud, see on seda teed käinud ja mina arwan täiesti arusaadawa olewat, et meil teist teed käia wõimatu on. See on õieti kardinaalküsimus, missuguse tee meie omaks teeks walime. Kui ma Riias käisin ja Läti rahaministriga juttu ajasin, siis arwasin mina, et wäikestel riikidel paberraha kate peab suurem olema, kui suurtel riikidel, sest et noortel riikidel mitte seda poliitilist püsiwust ei ole kui suurtel riikidel, sest et nad on weel noored ja nendel rahawapustused suuremad wõiwad olla, kui suurtel riikidel, kus wapustusi esile kutsuda palju raskem on. Härra Kalning wastas selle peale, et tema täiesti samal arwamisel on ja õieti kaugeemale läheb arwates, et mida väiksem riik, tema rahwa arw ja mida kõikuwam tema poliitiline iseseiswus, seda suurem peab paberraha kate olema, millega mina täiesti ühineda wõin. Kui meie sellest seisukohast wälja läheme, siis öelda, nagu hiljuti üks majandusteadlane tegi, et wõib

olla Eesti riigile 10% kattest küllalt on, seda pean mina täiesti ekslikuks. Kujutage omale ette, et meil on paberirahaline ringkäik 3 miljardit Eesti marka, 10% sellest, mis teatud puhul küllaliseks katteks peetakse, on 300 miljonit. Kas siis arwate, et raske on, kas mõnel wälisjõul wõi üksikul isikul, kes Eesti wastu waenulik on, 300 miljoni eest omale Eesti marke muretseda. See ei peaks ka lühikese aja jooksul mingisuguseid raskusi sünnitama. Ja kui temal need 300 miljonit käes on, kui oleme omale stabiilse waluuta nominaal sisse seadnud ja meie kindlustus ainult 10% on ja kui siis see härra tuleb meie riigipanka ja seal need 300 miljonit laseb wälja maksta, ja siis weel järgmisel päewal 10 miljonit presenteerib ja meil seda maksta ei ole, minu härrad, siis wõite arwata, mis Eesti marga stabiilsusega sünnib.

Kujutame endile ette, et meil niisugune raske aasta tuleb, nagu ta läinud aastal oli ja tänawu kewadel, kus ootamata selgus, et meil on põllumajanduslikka laenusid wäga suures summas waja. Ja kui neid laenusid wälja anda tuleb ja siis selgub, et meil waluutatagawarasid ainult sellel wõi weel vähemal määral olemas on, kui palju üks niisugune õnnetus nõuab, mis sünnib siis? Kui kaua siis meie mark wastu peaks? Mina arwan, et see wastupidawus oleks ühepäewaliblikas ja siis tulewad niisugused järeldused ja katastroofid, mis meie noore riigi elus kõigeraskemaid tagajärgi wõiwad anda. Sellepärast peab otsekohe selgusele jõudma, et 10. ja 15% kattest, kui tahtakse oma rahaasjas päris kindel olla, et siis nii väikest kattest rääkidagi ei wõi, waid see kate peab palju suurem olema, kui rahakurs täiesti püsiw peab olema. Kui suur see kate wõiks olla, selle üle wõib waielda. Mina isiklikult olen oma arwamise öelnud. — Kui aga keegi tõendamata tuleb, et mina seda katet tahan ainult deflatsiooni teel kätte saada, siis arwan, et niisuguste andmetega opereeritakse ehk ainult poliitilise wõitluse ärewuses, aga mitte teaduslikus ettekandes. Arusaadaw, et kate tuleb teisel teel muretseda. Teid on mitu, üks on laenu tee, teine on looduswarade realiseerimine. Üks nendest tuleb selleks walida, aga et seda katet muretseda tuleb, on päris selge, muidu meie püsiwat marka omale luua ei saa. Alles pärast, kui kate juba

olemas, tuleb riigipank reorganiseerida ja muudatusi tema põhikirjas ette võtta.

Meie näeme, et meie naaberriigis, kus see kate tõepoolest olemas on, siiski rahareform seaduslikul teel veel läbi viidud ei ole. Mismoodi ja kuidas meie seda teeme, sellest on warajane kõnelda, aga tegelikus poliitikas on meie esimene ülesanne, et meie oma margale kätte muretseme, et tema püsiwust keegi puudutada ei tohi, see on meie rahaministri esimene ülesanne, ja kes seda ülesannet kõrwale jätab, wõi teisiti asja juures talitama hakkab, see minu weendumuse järele ei talita õieti.

Kui nüüd edasi minna, siis tuleb nende teede juures peatada, mis wõimaldaksid meile kõike seda kätte saada, see on laenude wõi meie looduswarade realiseerimise juures, sest oodata kunni meil kaubabilansi wäljaweo ülekaal need ressursid kätte annab, see oleks wist liig pikaldane aeg ja kas tema üldse olema saab, see on ju isegi küsitaw. Ja kui nüüd laenudest rääkida, siis peab kahjuks tunnistama, et meil nende laenude iseloomu kohta arwamised täiesti lahku lähewad, niisamuti nende tagawarade kohta, mis looduswarade realiseerimisest saada wõiksime. Ollakse arwamisel, et kui meil sel teel laenudest ja looduswaradest waluuta sisse tuleb, et meie peame siis tema pealt kasu saama ja sellega oma majanduslikku produktiivsust tõstma ja kaubabilansi püsiwamaks wiima ning waluutakursi reguleerima. Ei saa salata, et see ilusasti kõlab. Nagu mina enne ütlesin, heidetakse ette, et waluutat selleks korjata, et teda raudkapis hoida, et see majanduslikult sugugi produktiivne ei ole, et kes sellele teele asub, see eksib. Missugusesse seisukorda waluutatagawarade wäljalaenamamine wiia wõib, see oli meil näha, oli meie silmade ees ja kui seda kordama hakatakse ja uuesti tahetakse sellele seisukohale minna, siis isiklikult arwan mina seda teed täiesti ekslikuks. Need tagajärjed, mis niisugused teed meile anda wõiwad, on väga kardetawad.

Kuid on ainult üks tee olemas. Kui meie oma looduswarasid erakorraliselt hakkame realiseerima, siis peab seda kindla sihiga tegema, peab teada olema, milleks meie seda teeme ja mis otstarbel. Nagu juba seletasin minu isiklikust seisukohast — ja Wabariigi Walitsus on seda ka heaks kiitnud, — et meil eestkätt tuleb marga kindlustamise peale rõhku panna.

Tuleks kõigepealt selgusele jõuda, kas Riigikogu enamus on ka sellel arwamisel. Kui meie ühel wõi teisel teel waluutatagawarasid suudame muretseada, mis meie siis peale hakkame, kas tulewad nad jälle wälja laenata wõi kindlasti hoida ainult meie marga kindlustamiseks, see on kas tuleb teed käia, mis nii mõnigi riik ja ka meie omal ajal väga suure kahjuga oleme käinud, wõi tuleb teed käia, mis nüüd kõik riigid käima hakkawad, kes tahawad oma rahaasjandusele õiget alust panna. See on õieti kardinaalküsimus, mis praegu meil päewakorras on. Meie looduswarade realiseerimine on meil ootamata takistuste wastu põrganud, — hinnad on langenud ja meie metsamüük sellepärast ei edene. Kuid tema on ukse ees ja enne, kui realiseerimisele asuda, tuleb täielikule selgusele jõuda, mis jaoks meie seda teeme ja kuidas meie sihi kätte saame. Muidugi, lahkarwamised wõiwad ju siin olla, kuid kõigepealt peab siin täielik selgus olema, et tulewikus üllatusi ei tuleks. Mina olen oma seisukoha Riigikogule ära öelnud. Wõib olla, et üks wõi teine seda poliitikat — sest poliitika sihid on ühed, kuna nende teostamine wõib mitmelaadiline olla — paremini ajaks, wõi vähemate wapustustega. Kuid wapustused on vähemalt praegusel üleminekuajal möödapääsematud. See on teine küsimus. Kuid üks asi peab kindel ja selge olema, et see tee, mida mööda meie käime, peab õieti walitud olema, ja selleks peab Riigikogu oma kindla seisukoha wõtma. Kuiwõrd üksiku sihi teostamise juures wigu tehakse, on vähem hädaohtlik, sest wäikesed asjad ei riku iseenesest palju. Kui aga siht wale on walitud, siis sellest wale sihist õiget teed leida on palju raskem. Tema wõib, nagu ma ütlesin, saatuslikuks saada. Sellepärast on see asi wäärt seda, et Riigikogu selle küsimuse täiesti ilma parteiliste wahekordade wahetele segamata ära otsustab, sest sellest ripub meie riigi lähem saatus. Meie elame liiga lühikest poliitilist elu ja sellepärast ei ole arwata, et meie wõime igasuguseid katseid teha, ilma et nad meile kardetawad oleksid. Kui suur Saksa riik suures ilmasõjas teiste Lääne riikide wastu kaotas, siis ei olnud ühelgi inimesel kahtlust, et Saksa riiki tahetakse häwitada, küll taheti teda üksikuteks väikesteks riikideks muuta, aga et Saksa rahwast, wõi Saksa riiki taheti teise riigi alla suruda, niisugust katset ei olnud. Meil on aga kõrgemad as-

jad mängul. Kui meie oma majanduspoliitikas õiget sihti ei taba, kui meie parteipoliitilistel põhjustel tahame wale teid käia, siis wõiwad meile need teed saatuslikuks saada, siis, nagu ma ütlesin, on meil see asi seda wäärt, et Riigikogu oma seisukoha wõtaks ja sellele küsimusele kui tarwis mõne istungi pühendaks. Et täielikku selgust nõuda, on praegune Wabariigi Walitsus wolitanud mind seda Riigikogule ette kandma, tema wõtab waidlustest niipalju osa, kui seda tarwis on, aga see asi peab selgitud saama, et pärast süüdistustega ei tulda, et need sihid wõi teed Riigikogu enamuse soovidele ei wasta.

K. Wirma (sd.): Mina teen ettepaneku awada läbirääkimised, ja need pidada järgmisel Riigikogu koosolekul, neljapäewa hommikul.

Juhataja **J. Tõnisson**: (Hääletatakse.) Ettepanek on nähtawa enamusega wastu wõetud.

3. Koosseisu komisjoni ettepanek Riigikogu liikme Jüri Wisk'i wahiallajätmise kohta.

Kosseisu komisjoni aruandja **T. Kalbus**: Wahekirjaga 26. sept. sel aastal teatab sõjaminister Riigikogu juhatusel, et Riigikogu liige Jüri Wisk on enne seda, kui ta Riigikogu liikmeks sai, kohtuwõimude poolt wahialla wõetud ja temale süüdistus esitatud, mis on ette nähtud u. n. s. § 102 ja s. n. s. § 269 ja 273, see on, et ta on osa wõtnud salaorganisatsioonist, mille eesmärgiks on Eesti wabariigis maksu korra kukutamise wägiwalla abil ning selle asemel kommunistliku töörahwa nõukogude wabariigi ja proletariaadi diktatuuri maksmapanemine.

Kosseisu komisjon waatas selle esitise läbi ja teeb Riigikogule ettepaneku lubada kohtuwõimudele wahialla jätta Riigikogu liiget Jüri Wisk'i. Üksikasjaline seletuskiri, kus koosseisu komisjoni motiivid on ette kantud, on Riigikogu liigetele wälja jagatud, sellepärast mina lähemalt selle küsimuse juures ei peata. Kosseisu komisjoni nimel teen ettepaneku seda esitist wastu wõtta.

J. Welt (ühw.): See on juba, ma ei tea mitmes kord, kus töörahwa ühise wäerinna liigete wäljaandmine päewakor-

ral on. Koosseisu komisjoni poolt wäljatöötatud ettepanekust ja sellele juurdelisatud seletuskirjast on näha, et selles mitte midagi uut ei ole. Kõik need otsused ja seletuskirjad kannawad ühte ja sama laadi ja sellepärast ei ole ka meil meie rühmaliikme Jüri Wisk'i wäljaandmise puhul midagi uut ette tuua, waid meie seisukohad on endised, see on, samasugused, nagu nad ennem on olnud. Koosseisu komisjoni ettepanekust on näha, et see ei ole süüdistusse sugugi süwenenud, on näha, et need otsused ja seletuskirjad on pealiskaudselt walmistatud. Aga kes seisab selle eest, et need süüdistused, mis meie rühmaliigetele ette heidetakse, kaaluwad on, waid nad näiwad olewat wäga nõrgal alusel. Juba see näitab seda, et 115 protsessis enam kui pool süüdistatawatest on õigeks mõistetud. (J. Soots, põl.: Kes on see enam, kui pool? Mis Teie tühja juttu ajate!) Muidugi. Kõik see näitab, et siin ei ole millegi muuga tegemist, kui korduwa wägiwallaaktidega töörahwa esituse kallal...

Juhataja **J. Tõnisson**: Rkl. Welt, teen Teile hoiatuse ning palun Teid niisuguses toonis mitte rääkida. (J. Temant, põl.: Laske ta natukene kogeleb.)

J. Welt (ühw.): ...mille sihiks on, töörahwa ühise wäerinna rühma likwideerimine, millest aga töörahwas wastawad järeldused teeb.

Juhataja **J. Tõnisson**: Lõp sõna on aruandjal.

Aruandja **T. Kalbus**: Ei tarwita.

Juhataja **J. Tõnisson**: Koosseisu komisjoni poolt on ettepanek, lubada kohtuwõimudele wahialla jätta Riigikogu liiget Jüri Wisk'i. (Hääletatakse.) Ettepanek on nähtawa enamusega wastu wõetud.

5. Riigi- ja omawalitsuste teenijate pensioniseadus — III lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **L. Johanson**: § 7 kohta lõp sõna ma tarwitasin. § 7 kohta tegi härra

Holberg eelmisel koosolekul ettepaneku, kuna aga selle ettepaneku hääletamise ajaks tema rühm saalist wälja oli läinud,

siis palusin ma hääletamist mitte ette wõtta. Siis lõpetati koosolek ja nüüd tuleks see ettepanek hääletamisele.

Juhataja **J. Tõnisson**: § 7 kohta on ettepanekuid kaks. Üks on rkl. Uibopuu ja teine rkl. Holberg'i poolt. Ettepanekud on ette kantud. (K. Wirma, sd.: Palume veel kord ette kanda.) Rkl. Uibopuu poolt on ettepanek: „§ 7 teises reas sõna „kaksikümme wiis“ kustutada ja asemele wõtta sõna: „kaksikümme““. Kolmandas reas sõna „kahekümne wiie aastase“ kustutada ja asemele wõtta sõna: „kahekümne aastase““. Neljandas reas sõna: „55“ kustutada ja asemele wõtta sõna: „40““. Sama paragrahwi teises lõikes teises reas sõna: „55“ kustutada ja asemele wõtta sõna: „50““. Kolmandas reas sõna „56“ kustutada ja asemele wõtta sõna: „51““. Neljandas reas sõna: „55“ kustutada ja asemele wõtta sõna: „50““. Eelwiimases reas sõna: „55“ kustutada ja asemele wõtta sõna: „50““.

Rkl. Holberg'i poolt on ettepanek: § 7 wõtta järgmiselt: „Pensioniõiguse omandavad riigiteenistuses seiswad isikud, kuni nad kaksikümme wiis aastat pensioniõiguslikus ametis on teeninud ja 60 aastat wanaks saanud (tabel nr. 1).“

Esimesena tuleb hääletamisele rkl. Uibopuu ettepanek, siis rkl. Holberg'i ettepanek. Sellejuures tuleb silmas pidada, et rkl. Holberg'i ettepaneku järele § 7 wiimane osa ära langeb; tehniliselt on lõppu juurde lisatud tabel nr. 1, millega aruandja ühineb, sellepärast, et tabelist on näha, missuguses wahekorras pensioni wälja antakse. Asun rkl. Uibopuu ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek tagasi lükatud. Hääletamisele tuleb rkl. Holberg'i ettepanek ja § 7 komisjoni poolt ette pandud kujul. Panen § 7 hääletamisele sel kujul, nagu ta komisjoni poolt esitatud. (Hääletatakse.) Poolt on antud 34 häält. Hääletamisele tuleb rkl. Holberg'i ettepanek. (Hääletatakse.) Poolt on antud 31 häält.

Koos on 75 Riigikogu liiget, seega ei ole kumbki ettepanek absoluutset enamust saanud, sellepärast tulewad mõlemad ettepanekud poolt ja wastu hääletamisele, selles järjekorras, nagu nad häält on saanud. (Hääletatakse.) Hääletamise tagajärjed on järgmised: komisjoni

redaktsiooni poolt on antud 34 häält, wastu — 32 häält; rkl. Holberg'i ettepaneku poolt on 34 häält, — wastu 30 häält. Rkl. Holberg'i ettepanekul on wastu häälti vähem kui komisjoni redaktsioonil. Seega tuleks rkl. Holberg'i ettepanek wastu wõetuks lugeda.

K. Ast (sd.) kohalt: Ma palun sedelitega hääletada.

Juhataja **J. Tõnisson**: Ettepanek on tehtud sedelitega hääletada. Kodukorra järele on selleks õigus, mispärast mõlemad ettepanekud tulewad sedelitega hääletamisele. Palun sedelid wälja jagada. (Jagatakse sedelid.) Esimesena tuleb hääletamisele rkl. Holberg'i ettepanek, kuna tähendatud ettepanekul vähem wastuhäälti. Teisena tuleb hääletamisele komisjoni ettepanek. Palun Riigikogu liikmeid, kes rkl. Holberg'i ettepaneku poolt on, kirjutada sedelile „poolt“, kes wastu, kirjutada sedelile „wastu“. Palun sedelid ära anda. Kas tehakse ettepanekuid hääle lugemise korra kohta. (Hüüded: Juhatuses hooliks.) Palun juhatuses liikmeid sedelite lugemisele asuda. (Loetakse sedelid.)

Hääletamisele tuleb komisjoni ettepanek. Palun Riigikogu liikmeid, kes tähendatud ettepaneku poolt on, kirjutada sedelile „poolt“, kes wastu, kirjutada sedelile „wastu“. Palun sedelid ära anda. Kas tehakse ettepanekuid hääle lugemise korra kohta. (Hüüded: Juhatuses hooliks.) Palun juhatuses liikmeid sedelite lugemisele asuda. (Loetakse sedelid.)

Hääletamise tagajärjed on järgmised: rkl. Holberg'i ettepaneku poolt on 43 häält, wastu 31 häält, 1 tühi. Komisjoni ettepaneku poolt on 33 häält, wastu 44 häält. Seega on rkl. Holberg'i ettepanek wastu wõetud.

Aruandja **L. Johanson** kannab ette ja eraldi hääletamisel wõetakse wastu nähtawa enamusega §§ 8 ja 9.

§ 8. Isikutel, keda seaduslikus korras tõekstehtud haiguste tõttu teenistusest wabastatakse, lüheneb pensioni wäljateenimise aeg ja suureneb pensionimäär (§ 9 — § 15).

Terweksaamisega lõpetatakse haiguse puhul määratud pensioni maksmine.

§ 9. Haigused, mis pensioni wälja-teenimise aja lühendamist õigustawad, jagunewad kahte liiki:

a) rasked parandamata haigused, mis teenistuse jätkamise wõimatuks teewad ja ühtlasi ka alalist kõrwalabi nõuawad,

b) haigused, mis teenistuse jätkamise küll wõimatuks teewad, kuid alalist kõrwalabi ei nõua.

Aruandja **L. Johanson** (loeb):

§ 10. § 9 p. a all nimetatud haiguste põhjal teenistusest wabastatud isikutele, kes wiis aastat on teeninud, määratakse pension 35 protsendi suuruses aastasest palgamäärast. Iga järgnewa teenistus- aasta eest, kunni kolmekümne aastani, wiimane ühes arwatud, suureneb pension 2% wõrra aastasest palgamäärast (tabel nr. 2).

Tabel nr. 2.

Haiguste tagajärjel teenistusest wabasta- tud isikutele määratawa pensioni ja saa- dud palga wahekord protsentides.

Pensioni suurus protsenti- des haiguste tagajärjel, mis on näidatud.

	§ 9 p. a.	§ 9 p. b.
5 aastat	35	
6 "	37	
7 "	39	
8 "	41	
9 "	43	
10 "	45	35
11 "	47	37
12 "	49	39
13 "	51	41
14 "	53	43
15 "	55	45
16 "	57	47
17 "	59	49
18 "	61	51
19 "	63	53
20 "	65	55
21 "	67	57
22 "	69	59
23 "	71	61
24 "	73	63
25 "	75	65
26 "	77	67
27 "	79	69
28 "	81	71
29 "	83	73
30 "	85	75

Juhataja **J. Tõnisson**: Rkl. Holberg'i poolt on ettepanek tehtud § 10 wõtta järgmiselt:

§ 9 tähendatud haiguste põhjal teenis- tusest wabastatud isikutele, kes 10 aastat on teeninud, määratakse pension 35% suuruses aastasest palgamäärast. Iga järgnewa teenistusaasta eest, kunni kolmekümne aastani, wiimane ühes arwatud, suureneb pension 2% wõrra aastasest palgamäärast (tabel nr. 2).

Lõp sõna on aruandjal.

Aruandja **L. Johanson**: Il lugemisel waidlesin mina komisjoni ni- mel selle ettepaneku wastu, sest § 10-das on tegemist nende riigiteenijatega, kes on wabastatud teenistusest ja kes on seda- wõrd töowõimetud, et nad kõrwalabi wa- jawad. Kui nüüd sarnaste juhtumistega tegemist on, siis peaks 5 aastat juba kül- lalt pikk aeg olema, pealegi ei ole põh- jendatud, mikspärast 5 aasta asemel just 10 peab olema.

Juhataja **J. Tõnisson**: (Hää- letatakse.) Hääletamise tagajärjed on järgmised: rkl. Holberg'i ettepaneku poolt on 8 häält, komisjoni ettepaneku poolt — 38 häält. Kuna komisjoni ette- panek on absoluutse häälteenamuse saa- nud, on § 10 komisjoni poolt esitatud kujul wastu wõetud.

Aruandja **L. Johanson** kan- nab ette ja eraldi hääletamisel wõetakse wastu nähtawa ena- musega § 11.

§ 11. § 9 p. b all nimetatud haiguste põhjal teenistusest wabastatud isikutele määratakse pension 10-aastase teenis- tuse eest 35% suuruses aastasest palga- määrast. Iga järgnewa teenistusaasta eest, kunni kolmekümne aastani, wiimane ühes arwatud, suureneb pension 2% wõrra aastasest palgamäärast (tabel nr. 2).

Aruandja **L. Johanson** (loeb):

§ 12. Isikutele, keda teenistusest wabastatakse teenistuskohuste täitmisel wõi selle tagajärjel saadud raskete haa- wade, wigastuste wõi haiguste pärast, mis teenistuse jätkamise wõimatuks tee- wad, määratakse pension waatamata teenistusaja kestuse peale, kunni töö- wõime tagasisaamiseni.

Juhataja **J. Tõnisson**: Selle paragrahwi kohta on Riigikogu liikme Holberg'i poolt tehtud ettepanek:

wõtta sõnade: „wigastuste wõi hai- guste pärast“ järele sõnad: „mis ei ole

tehtud meelega wõi tekkinud kannataja enda süü wõi awaliku lohakuse tõttu.“ Paragrahw ise kõlaks nii: „Isikutel, keda teenistusest wabastatakse teenistuskohuste täitmisel wõi selle tagajärjel saadud raskete haawade, wigastuste wõi haiguste pärast, mis ei ole tehtud meelega wõi tekkinud kannataja enda süü wõi awaliku lohakuse tõttu“. Panen Riigikogu liikme Holberg'i ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Enamus on wastu, seega on ettepanek tagasi lükatud. Panen hääletamisele § 12 komisjoni poolt esitatud kujul. (Hääletatakse.) § 12 on nähtawa enamusega wastu wõetud.

Aruandja **L. Johanson** (loeb): § 13. Isikutele, keda teenistusest wabastatakse teenistuskohuste täitmisel wõi selle tagajärjel saadud raskete haawade, wigastuste wõi haiguste pärast, mis alalist kõrwalabi nõuawad, määratakse pension teenistusaja kestuse peale waatamata täieliku aasta palgamäära suuruses, kuid mitte suurem kui § 6 ette nähtud (tabel nr. 3).

Tabel nr. 3.

Teenistuskohuste täitmisel wõi selle tagajärjel saadud raskete haawade wõi wigastuste pärast wabastatud isikutele määratawa pensioni ja saadud palga wahekord protsentides.

Teenistuse kestus.	Pensioni suurus protsentides haawade wõi wigastuste tagajärjel, mis teenistuskohuste täitmisel saadud.	
	Kui pensionäär kõrwalabi tarwitab.	Kui pensionäär kõrwalabi ei tarwita.
Teenistuse kestuse peale waatamata	100	85

Juhataja **J. Tõnisson**: Siin on rkl. Holberg'i poolt tehtud ettepanek wõtta sõnade „wigastuste wõi haiguste pärast“ järele sõnad „mis ei ole tehtud meelega wõi tekkinud kannataja enda süü wõi awaliku lohakuse tõttu“. Ma ei pruugi terwet paragrahwi ette kanda? Aruandja ettepanekuga ei ühine. Hääletamisele tuleb rkl. Holberg'i parandusettepanek. (Hääletatakse.) Enamus on wastu — seega on ettepanek tagasi lükatud. Nüüd tuleb hääletamisele § 13 sel kujul, nagu ta kom-

misjoni poolt on esitatud. (Hääletatakse.) § 13 on wastu wõetud.

Aruandja **L. Johanson** kannab ette ja eraldi hääletamisel wõetakse wastu nähtawa enamusega §§ 14, 15 ja 16.

§ 14. Isikutele, keda teenistusest wabastatakse teenistuskohuste täitmisel wõi selle tagajärjel saadud haawade, wigastuste wõi haiguste pärast, mis alalist kõrwalabi ei tarwita, kuid teenistuse jätkamise wõimatuks teewad, määratakse pension täieliku töowõime kaotuse juures 85% suuruses aastasest palgamäärast, osalise töowõime kaotuse juures aga wastawalt vähem, kuid mitte alla § 7 järele wäljateenitud ja mitte üle § 6 ettenähtud pensionimäära (tabel nr. 3).

§ 15. Pension wäljateenitud aastate eest ja haiguste tagajärjel arwatakse:

a) neile, kes ametkohal, millest nemad lahkuwad, kaks aastat wõi enam on teeninud — selle ameti palgamäära järele;

b) neile, kes lahkumispäewaks alla kahe aasta ametkohal on teeninud — eelwiimase ametkoha palgamäära järele.

Isikutele, keda teenistusest wabastatakse ametikohuste täitmisel wõi selle tagajärjel saadud raskete haawade, wigastuste wõi haiguste pärast, arwatakse pension wiimase ametkoha palgamäära järele waatamata, kui kaua nemad sellel ametkohal olnud.

Isikutele, keda wäiksema palgamääraga teenistuskohale ümber on paigutatud, kui nemad sellel kohal alla kahe aasta on teeninud, arwatakse pension teenistusest wabastamise puhul eelwiimase teenistuskoha järele ainult siis, kui nad eelwiimasel kohal vähemalt kaks aastat on teeninud.

Isikud, kes § 17 põhjal pensioni saawad peale üheaastase teenistuse Eesti wabariigis, kui nemad selle aja on ühel ametkohal teeninud, saawad pensioni sellele kohale palgamäära järele.

§ 16. Isikutele, kes kaitsewäeteenistusest kodanlisse teenistusse üle on läinud, wõetakse arwesse kaitsewäes teenitud aeg kaitsewäelaste ja nende perekondade pensioniseaduse määruste järele, misjuures nendel kaitsewäelastel, kelle kohta seaduses sellekohased määrused ei maksa, wõetakse kaitsewäes teenitud aeg arwesse nende määrade järele, mis maks-

wad kaitsewäelaste ja nende perekondade pensioniseaduse alla kuuluwate kaitsewäelaste kõige alama liigi kohta.

Aruandja **L. Johanson** (loeb):

„§ 17. Eesti kodanikkudel, kes wabariigis vähemalt ühe aasta niisuguses ametis olnud, mis käesolewa seaduse järele pensioniõiguse annab, wõetakse teenistusaja wäljaarwamisel arwesse aeg, mis nad enne 15. now. 1917 a. on Wene riigi teenistuses olnud, kui nende teenistus arwesse wõeti pensioni wäljateenimise ajana wõi õiguse andis pensioni ehk pensioni asemel ühekordse toetusraha saamiseks riigikassast wõi erikapitaalidest wõi kassadest, mis eelnimetatud ajani Wene riigi asutuste käsutada olid.

Märkus. Eesti wabariigi Tartu ülikooli professoritel, kes mitte Eesti kodanikud ei ole, wõetakse teenistusaja wäljaarwamisel arwesse aeg, mis nad wäljamaa ülikoolides teenistuses olnud, kui nende teenistus seal arwesse wõeti pensioni wäljateenimise ajana wõi õiguse andis pensioni ehk ühekordse toetusraha saamiseks riigikassast wõi erikapitaalidest“.

Kommissjoni nimel ei saa mina märkusega ühineda, sellepärast palun märkust eraldi hääletada.

Juhataja **J. Tõnisson**: Tööhoolekandeministri poolt on ettepanek § 17 esimeses reas wõtta sõnade „ühe aasta“ asemel sõnad „kaks aastat“.

Aruandja lõpusõna ei tarwita. Hääletamisele tuleb töö-hoolekandeministri ettepanek sõnade „ühe aasta“ asemele wõtta sõnad „kaks aastat“. (Hääletatakse.) Ettepaneku poolt on 23, wastu 30, seega on ettepanek tagasi lükatud.

Aruandja nõudmise peale tuleb märkus eraldi hääletamisele. Panen kõigepealt § 17 hääletamisele. (Hüüded pahemalt poolt: Palume märkuse enne hääletada.) Soowitakse § 17 märkuse enne hääletamist. Asun märkuse hääletamisele. (Hääletatakse.) Märkuse poolt on 5 häält, wastu 21, seega on märkus tagasi lükatud.

Panen § 17 hääletamisele. (Hääletatakse.) § 17 on nähtawana murega wastu wõetud.

Aruandja **L. Johanson** (loeb):

§ 18. Eesti kodanikkudel, kes wabariigis niisuguses teenistuses olnud, mis käesolewa seaduse järele pensioniõiguse annab, wõetakse arwesse ka teenistus-aeg Wene walitsuse ajal riigi- ja omawalitsuste asutustes ja ettewõtetes, mis nad wabariigi praegustes piirides teeninud, kuigi see teenistus õigust ei andnud pensionisaamiseks eelmises paragrahwis nimetatud kassadest.

Juhataja **J. Tõnisson**: Tööhoolekandeministri poolt on tehtud ettepanek § 18 neljandast reast peale sõnu „ja omawalitsuste asutustes“ wälja jätta sõnad „ja ettewõtetes“.

J. Holberg (põl.): Minu poolt tehti teisel lugemisel ettepanek, sisse wõtta uus paragrahw § 103-a all. See parandus käsitaks nende ametnikkude õigusi, kelle teenistusaeg ka Wene riigi ajal arwesse wõetakse. See paragrahw annaks Wabariigi Walitsusele õiguse üksikutele isikutele, kes wabariigi kestwuse ajal iseäralikka teeneid üles näidanud, pensioni määrata ühel alusel nendega, kes teeninud kogu oma teenistusaja wabariigi piirides Eesti wabariigi kestwuse ajal. Muidu ei oleks neil mitte õigus seda pensioni saada, waid nende pensioni ülemäär wõiks olla praeguse kolmanda palgaastme järele, see on 13.500 marka, kuna muidu need ametnikud, kes olnud kõrgema koha peal, näiteks kohtus wõi mujal, wõiksid saada pensioni, kuni 20.000 marka. See parandus, mida ma II lugemisel uue paragrahwi näol, nüüd aga märkusena § 18 juurde ette panen, annaks Wabariigi Walitsusele õiguse üksikutele juhtumistel ka nende ametnikkude pensioni normaalse suuruseni kõrgendada.

Juhataja **J. Tõnisson**: Rkl. Holberg'i poolt on tehtud ettepanek: wõtta § 18 juurde märkus järgmisel kujul: „Wabariigi Walitsusel on õigus iseäralikkude teenete eest § 17 ja § 18 äratähendatud üksikutele pensionäridele määrata pensioni ühel alusel nende riigiteenijatega, kes kogu teenistusaja wabariigi kestwuse ja piirides mööda saatnud“.

P. Baranin (wn.): Повторяя внесенную мною поправку при втором чтении, исключить из сего параграфа слова: „mis nad wabariigi praegustes piirides teeninud“, я снова напоминаю вам, господа,

если вы действительно хотите обезпечить старость старикам, если вы действительно желаете дать им возможность окончить дни свои без нужды и лишений, то не делайте той разницы между своими гражданами, которая предусмотрена настоящим параграфом, то есть, не делите их на овец и козлиц.

Если мы имеем дело с гражданином республики, то не все-ли равно, в какой губернии служил он в русское время — Эстляндской или Петроградской. Факт тот, что он служил, следовательно имеет тот стаж, который требуется настоящим законом, а по сему, должен иметь и все права, ему, как гражданину, принадлежащие.

Среди нас не должно быть безправных граждан. Все равны пред законом и закон должен быть равен для всех. Кто верит в эту истину, пусть голосует за мою поправку.

Juhataja J. Tõnisson: Rkl. Baranin'i poolt on ettepanek tehtud § 18, 4. ja 5. reas jätta wälja sõnad: „mis nad wabariigi praegustes piirides teeninud“.

J. Piiskar (is.): Mina pean waidlema Wabariigi Walitsuse esitaja ettepaneku wastu, maha kustutada § 18-dast sõnad „ja ettewõtetes“, sest § 1 juures, kus Wabariigi Walitsus piike murdis riigitoõliste kohta ja läbi rõhus selle, et riigiasutuste tööliselised wälja jääwad, ei olnud Wabariigi Walitsusel ega ka teistel õnneks aega sinnamaale waadata, et nad ka omawalitsusteni oleksid küüinud, ja nüüd on omawalitsuse ettewõtete teenijad ja tööliselised seaduse alla jäänud. Nüüd tagantjärele taibata seda, et nad pensioniseaduse õiguslikud on, ja maha kustutama tulla seda, mis III lugemisel juba wastu wõetud on, see käib meie kodukorra ja seaduseelnõude arutamise korra wastu. Meil on wanematekogu seletus, et kui mingisugune põhimõtteline küsimus on ühes paragrahwis ära otsustatud, siis see küsimus iseenesest äraotsustatuks loetakse kõigis järgmistes paragrahwides. Ja kui selles paragrahwis ei oleks sõna „ettewõtetes“, siis oleks tulnud see ilma hääletamata siia sisse wõtta. Selle mahakustutamisel ei saa aga juttugi olla, sest omawalitsuste ettewõtete teenijad käiwad pensioniseaduse alla, ja miks neid peab halwemasse seisukorda asetama, kui omawalitsuse ametnikka, kes arwesse on

wõetud. Siin peaks härra Kaarna põhjendama, mispärast tema seda wahet tahab teha. Tema seda aga teinud ei ole.

Edasi pean waidlema ka härra Holberg'i iseäralikkude teenete hindamise wiiside wastu. Mina arwan, et pensioni määrab kõigepealt Riigikogu sellega, et tema pensioniseaduse maksma paneb nende kohta, kelle kohta see enamusega otsustatakse maksma panna. Kui on tarwis kellelegi weel peale selle pensioni määrata, siis wõib seda teha ainult Riigikogu. Kui tahetakse pensionimääramine jätta walitsuse hooleks, siis antagu walitsusele ainult wolitused, kuid siis ei oleks pensioniseadust tarwiski. Mingisuguseid erilisi wolitusi walitsusele meie arwates anda ei tule. Kui walitsus leiab, et on tarwis pensioniseaduses muudatusi teha, siis tulgu tema täiendawa seadusemuutmise eelnõuga, ja neid küsimusi saab sellel teel küllalt lahendada. Need ei ole sarnased, mis päewast-päewa woiwad tekkida. Sellepärast waidlen mina ka selle ettepaneku wastu.

Juhataja J. Tõnisson: Lõpu sõna on aruandjal.

Aruandja L. Johanson: Härra ministri ettepanek § 18-st wälja jätta sõna „ettewõtetes“ on põhjendamatult sellepärast, et ka ettewõtete teenijad niihästi omawalitsuse kui ka riigi ettewõtetes woiwad selle seaduse alla käia. Näiteks wõidakse juba riigiteenistusseaduses ära määrata, missuguste ettewõtete teenijad selle seaduse alla käiwad. Niisama wõib seda ka eriseadustega teha. „Ettewõtetes“ sissejätmine oleks tarwilik.

Härra Holberg'i ettepanek on ka wastuwõetatu. See oli ka rahaasjanduse komisjonis arutamisel ja arwati, et ei wõi Wabariigi Walitsusele niisugust õigust anda. Pensioni ülemmäär on ette nähtud 13.500 marka, ja kui palgad tõusewad, siis tõuseb ühes sellega ka kolmanda astme palk, ühtlasi ka pensioni ülemmäär. 13.500 marka on meie oludes küllaldane pension, iseäranis kui silmas peame, et eelmisel koosolekul kulude kokkuhoidmise tähe all jäeti wälja pensioniseaduse alt suur osa alamaid teenijaid ja riigi- ja omawalitsuse teenistuses olevad tööliselised, kelle pension oleks kõige äärmisel juhtumisel teinud wälja 2 kunni 3000 marka. Ja nüüd anda Wabariigi Walitsusele võimalus üksikute pensioni 13.500 pealt weel

kõrgendada, ma arwan, kui seda tahe- takse teha, siis tuleks enne meie riigi sei- sukorda weel silmas pidada.

Härra Baranin'i ettepanek on ka kom- misjonis arutamisel olnud ja komisjoni nimel sellega ühineda ei saa.

Juhataja **J. Tõnisson**: Hääle- tamisele tulewad parandus-ettepanekud selles järjekorras: 1) töö-hoolekandemi- nistri parandused, 2) rkl. Baranin'i pa- randus, ja 3) rkl. Holberg'i oma. Ma arwan wõimalikuks töö-hoolekandemi- nistri parandust hääletamisele panna sel- lepärast, et tema mitte sedasama ei tä- henda, mis § 1-ses ära tähendatud ette- wõtete üleswõtmine on tähendanud, sest et siin nendest kodanikkudest jutt on, kes mitte wabariigi piirides ei ole teeninud. Nii et ei ole wormilisi põhjusi selle ette- paneku hääletamiseks. (J. Piiskar, is.: Wõib ju seletada nii ja teisiti!) Mina ei saa teisiti seletada. Asun hääle- tamisele (Hääletatakse.) Ettepa- neku poolt on 33 häält, wastu 22, seega on ettepanek wastu wõetud.

Hääletamisele tuleb rkl. Baranin'i et- tepanek: wälja jätta sõnad „mis nad wa- bariigi praegustes piirides teeninud“. (Hääletatakse.) Nähtawa ena- musega on ettepanek tagasi lü- katud.

Hääletamisele tuleb rkl. Holberg'i pa- randus-ettepanek. (Hääletatakse.) Ettepaneku poolt on antud 23 häält, wastu 24, — seega on ettepanek tagasi lü- katud. (J. Holberg, põl.: Sede- litega hääletada!) Et wahe ainult üks, siis on õigus nõuda sedelitega hääle- tamist. Palun sedelid wälja jagada. (Ja- gatakse sedelid.) Palun neid, kes rkl. Holberg'i ettepaneku poolt, kirjutada sedelile sõna „poolt“, kes wastu — „wastu“. On kõik Riigikogu liikmed hää- led ära andnud? Kas tehakse ettepane- kuid hääle lugemise korra kohta. (Hüü- ded: Juhatus hooleks!) Muid ettepanekuid ei tehta, loen selle ettepa- neku wastuwõetuks. Palun juhatus liik- meid häätelugemisele asuda. (Loe- takse hääli.) Rkl. Holberg'i ettepa- neku poolt on antud 21 häält, wastu — 44 häält, erapooletuid 1, — seega on et- tepanek tagasi lükatud. Hääle- tamisele tuleb § 18 ühes härra töö-hoole- kandeministri parandusega, mis wastu on wõetud. (Hääletatakse.) Näh-

tawa enamusega on § 18 wastu wõetud.

Kuulutan 15. minutilise waheaja.

Waheaeg algab kell 7.20 min.

Pärast waheaega jätkub koosolek kell 7.40 min.

Koosolekut juhatab esimees **J. Tõnis- son**.

Sekretääri kohal abisekretäär **J. Wain**.

Juhataja **J. Tõnisson**: Riigi- kogu koosolek kestab edasi.

Aruandja **L. Johanson** kan- nab ette ja nähtawa enamusega wõetakse wastu § 19.

§ 19. Eesti kodanikkudel, kes waba- riigis niisuguses teenistuses olnud, mis käesolewa seaduse järele pensioniõiguse annab, wõetakse arwesse ka teenistus- aeg era- ja muis koolides ning eraraud- teedel, kuigi see teenistus õigust ei and- nud pensionisaamiseks § 17 nimetatud kassadest.

Aruandja **L. Johanson** (loeb):

„§ 20. §§ 17, 18 ja 19 nimetatud isiku- tele wõetakse nendes paragrahwides tä- hendatud alustel Wene ajal teenitud aeg arwesse ainult siis, kui nemad teenistu- sest Eesti wabariigis wabastatakse hai- guse, töowõimetuse wõi koosseisu wähen- damise wõi mitte uuesti walimise tõttu wõi kui nad üle 55 a. wanad on wõi surma korral teenistuses olid“.

§ 7 wõttis Riigikogu wastu sel kujul, et pensioniõiguse omandawad riigiteeni- jad 60 eluaastast peale. § 20 käsitab juht- umist, kus arwesse wõetakse weneajal teenitud aeg. Kui see paragrahw sel ku- jul wastu wõetakse, siis on tagajärg sar- nane, et need, kellel wõetakse weneaegne teenistusaeg pensionimääramisel arwesse, pensioni saawad 55 aastast peale. Aga need, kes ainult Eesti riigis soowiwad oma pensioniaja wälja teenida, woiwad pen- sioni saada hakata 60. aastast peale. Mina loen omaks kohuseks juhtida tähelpanu sellele, et käesolewa paragrahwi kohta wastawat parandus-ettepanekut tehtud ei ole.

Juhataja **J. Tõnisson**: Kodu- korra järele on juhtmõte maksew, et eel- mises paragrahwis wastuwõetud põhi- mõte pannakse maksma ka järgmistes pa- ragrahwides. Riigikogu kodukorra § 77 juurde käiwast seletusest on näha, et kui

on wastu wõetud mõni parandus, mida on vaja paranduse mõttele wastawalt teha ka seaduseelnõu järgmistes osades, siis ei tule niisugune parandus korduvalt hääletamisele, waid loetakse kõigis seaduseelnõu osades juba wastuwõetud redaktsooniliseks paranduseks. Kui käesolewa seaduse § 7-das on wastu wõetud põhimõte, et pensioni hakatakse maksma 60. aastast peale, siis on see põhimõte maksew ka § 20 kohta.

Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja L. Johanson: Muidugi, Riigikogu wõib selle kohta nii ja teisiti oma otsust teha. Kuid kodukorrast küll waewalt seda wälja lugeda saab, et eelmises paragrahwis wastuwõetud põhimõte praegusel korral maksew on ka järgmise paragrahwi kohta, sellepärast, et need paragrahwid käiwad erijuhtumiste kohta, nende juhtumiste kohta, kus arwestatakse weneaegse teenistusega. Siin on täiesti wõimalik eritingimisi teha nende kohta, kes Eesti riigiteenistuses terve oma tööaja mööda on saatnud ja nende kohta, kellele arwesse tuleb wõtta weneaegne teenistus. Sarnaseid eritingimisi on terve rida tehtud ja sarnane eritingimine on ka § 20-das ette nähtud. Alguses oli komisjonis § 7 ja § 20 ette nähtud oma wahe. § 7 järele sai pensioni 55. aastast peale, § 20-das oli 55 aasta asemel 60 wõetud. Kui Riigikogu arwab, et wastu wõtta tuleb paragrahw kodukorra järele, siis on see wiga parandatud. Muidu tuleks wälja jätta § 20 ja selle tagajärg oleks see, et pensioni saaksid ka need, kes wabatahtlikult teenistusest lahkuwad, kui nad 60 aastat wanad on. Paragrahwi wäljajätmisega kaotada mitte midagi ei ole.

Juhataja J. Tõnisson: Panen § 20 ettekantud kujul hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on § 20 tagasi lükatud.

Aruandja L. Johanson kannab ette ja eraldi hääletamisel wõetakse wastu nähtawa enamusega §§ 21, 22, 23.

§ 21. Aeg, kus riigi- ja omawalitsuse teenijad Asutawa Kogu ehk Riigikogu liikmed olid, wõetakse arwesse neile pensioni määramisel.

§ 22. Teenistusaja juurde ei arwata ilma palgata puhkeaega ega aega 15. now. 1917 a. kuni 11. nowembrini 1918 a.

§ 23. Õpetajatele arwatakse teenistusaja wäljaarwamisel aeg järgmiselt:

a) neile, kes üle 50%, kuid alla 75% määratud tundide normaalarwust annawad, arwatakse õpeaasta 6 kuu ette;

b) neile, kes 75% ja enam, kuid alla 100% tundide normaalarwust annawad, arwatakse õpeaasta 9 kuu ette;

c) neile, kes 100 wõi enam protsenti tundide normaalarwust annawad, arwatakse aasta aastaks üldistel alustel.

Aruandja L. Johanson (loeb): § 24. Kellelgi ei ole õigust ühel ja samal ajal saada pensioni käesolewa seaduse alusel ja ühtlasi palka teenistuse eest, mis õiguse annab pensionisaamiseks. Selle määruuse alla ei käi:

a) endised kaitsewäelased, kes saawad pensioni rahwawäelaste ja nende perekondade pensioniseaduse järele („Riigi Teataja“ nr. 26/27 — 1920 a.) ja

b) lesknaised, kes saawad pensioni mehe teenistuse eest.

Juhataja J. Tõnisson: Rkl. Holberg'i poolt on ettepanek: „Teen ettepaneku § 24 esimene lause wõtta järgmiselt: „Pensionisaamise õigus lõpeb nõnda kauaks, kuni pensionäär seisab teenistuses sarnasel kohal, mis annab õiguse pensionisaamiseks käesolewa seaduse alusel, sel määral, kui palju on maksetaw pension ja uus teenistustasu tasu kogusummas suuremad enne pensioneermist saadud teenistustasust.“

Teiseks on rkl. Holberg'i poolt ettepanek tehtud § 24-st punkt b wälja jätta.

Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja L. Johanson: Rahaasjanduse komisjoni nimel nende ettepanekutega ühineda ei saa. Lesknaiste küsimus oli rahaasjanduse komisjonis arutamisel ja nende kohta tekkis erilõige järgmistel põhjustel: lesknaised saawad osa mehe pensionist — pool pensioni. Pool pensioni ei wõimalda eluülespidamist. Lesknaised wõiwad wäga noorelt pensioni saama hakata. Sel juhtumisel kui nad jääksid teenistusse oma kutsekohale edasi, ei tuleks riigi- wõi omawalitsusatuses teeniwaid lesknaisi sellega karistada, et neilt pension ära wõetakse. Pensioniseaduse käesolewa paragrahwiga katsutakse noori inimesi töö juures hoida. Peale selle on naiste palk riigiteenistuses palju madalam kui meeste palk, nii et

pool mehe pensioni ja naisterahwa palk kokku ei tee tihti niipalju wälja, kui oleks terve mehe pension.

Juhataja **J. Tõnisson**: Hääletamisele tuleb rkl. Holberg'i esimene ettepanek. (Hääletatakse.) Poolt on antud 16 häält, wastu 33 häält, seega on ettepanek tagasi lükatud.

Nüüd tuleb hääletamisele rkl. Holberg'i teine ettepanek — § 24-st wälja jätta punkt b. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek tagasi lükatud.

Hääletamisele tuleb § 24 sel kujul nagu ta II lugemisel wastu wõetud. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on § 24 wastu wõetud.

Aruandja **L. Johanson** kannab ette ja eraldi hääletamisel wõetakse wastu nähtawa enamusega §§ 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31 ja 32:

§ 25. Isikutel, kellel mitu teenistukohta, kui nad kõigilt teenistukohtadelt lahkuwad, arwatakse pension ainult ühe, nimelt kõrgema palgamäära järele.

§ 26. Pensioni saamise õigused, mis uuesti teenistusse astumise pärast lõppevad, waadatakse teistkordse teenistusest lahkumise puhul uuesti läbi, kusjuures kõik teenistuses oldud aastad arwesse wõetakse.

§ 27. § 24 punkt a all nimetatud kodanlisse teenistusse astunud kaitsewäelastel on õigus pensioni saada üldistel alustel kogu teenistuses möödasaadetud aja eest, kui uus pensionimäär endisest suurem on. Niisugustel juhtumistel jääb pensioni määramise päewast alates endise pensioni saamine ära; kui aga uuestimäärataw pension on endisest vähem wõi sellega ühesuurune, siis kestab edasi ainult endine pension.

§ 28. Isikud, kes vähemalt kaheaastase teenistuse järele teenistusest lahkuwad haiguse pärast, mis teenistuse jätkamise wõimatuks teeb, kuid alalist kõrwalabi ei nõua, saawad ühekordset toetusraha poole aastapalga suuruses, kui neil ei ole pensioniõigust.

§ 29. Isikud, kes vähemalt kaheaastase teenistuse järele teenistusest lahkuwad haiguse pärast, mis teenistuse jätkamise wõimatuks teeb ja alalist kõrwalabi nõuab, saawad ühekordset toetusraha

kolmweerand aastapalga suuruses, kui neil ei ole pensioniõigust.

§ 30. Neile, kes teenistusest lahkunud teenistuskohuste täitmisel wõi selle tagajärjel saadud raskete haawade, wigastuse wõi haiguse pärast, määratakse peale pensioni ühekordset toetusraha:

a) neile, kes alalist kõrwalabi tarwitawad — poole aastapalga suuruses;

b) neile, kes alalist kõrwalabi ei tarwita — weerand aastapalga suuruses.

§ 31. Need, kes teenistusest wabanes ühekordset toetusraha said ja uuesti teenistusse astuwad, ei saa teistkordse teenistusest lahkumise puhul enam §§ 28 ja 29 ettenähtud ühekordset toetusraha.

§ 32. Käesolewa seaduse järele maksetakse pensioni wõi ühekordset toetust ka nendele Eesti wabariigi wõi omawalituse teenijatele, kes enne käesolewa seaduse wäljakuulutamist teenistusest on lahkunud, samuti ka riigi wõi omawalituse teenistuses surnud isikute perekondadele, kui need isikud ja perekonnad käesolewas seaduses tähendatud pensionisaamise nõuetele wastawad.

Aruandja **L. Johanson** (loeb):

3. Pensionid ja ühekordsed toetusrahad perekondadele.

§ 33. Õigus pensioni ja ühekordset toetusraha saada on:

a) lesknaisel — mehe teenistuse eest;

b) lastel — isa wõi ema teenistuse eest;

c) töowõimetul leskmehel — naise teenistuse eest, kui temal sissetulekut ega warandust eluülespidamiseks ei ole ja kui ta naise ülespidamisel elas;

d) wanematel — laste teenistuse eest, kui neil sissetulekut ega warandust eluülespidamiseks ei ole ja kui nad laste ülespidamisel elasid.

Märkus. Lasteks loetakse käesolewas seaduses nii abielus kui ka wäljaspool abielu sündinud lapsed, niisama ka seaduslikud kasulapsed.

Juhataja **J. Tõnisson**: § 33 kohta on tehtud kaks parandus-ettepanekut. 1) töö-hoolekandeministri poolt: § 33 wälja jätta punkt d „wanematel — laste teenistuse eest, kui neil sissetulekut ega warandust eluülespidamiseks ei ole ja kui nad laste ülespidamisel elasid“.

Rkl. Holberg'i poolt § 33 vastu võtta järgmiselt: „§ 33. Õigus pensioni ja ühekordset toetusraha saada on:

a) lesknaisel mehe teenistuse eest, kui ta pensioniõigustatuga enne surma on vähemalt 3 kuud abielus olnud;

b) lastele isa või ema teenistuse eest;

c) töövõimetusel leskmehel naise teenistuse eest, kui temal sissetulekut ega warandust eluülespidamiseks ei ole ja kui ta naise ülespidamisel elas ning pensioniõigustatuga vähemalt kolm kuud abielus olnud;

Pensioni hakatakse maksma pensioniõigustatu perekondadele kolm kuud peale viimase surma.

Märkus. Lasteks loetakse käesolevas seaduses nii abielus kui ka väljaspool abielu sündinud lapsed, niisama ka seaduslikud kasulapsed.“

P. Baranin (wn.): Господин министр труда и призрения сделал предложение исключить из § 33 пункт „d“, но свое предложение ничем не мотивировал. Сколько я помню, при втором чтении министр тоже был против этого пункта и тогда мотивировал свое отрицательное отношение тем, что предоставление прав на пенсию родителям увеличит расходы казны. Я должен сказать, что не так страшен чорт, как его рисуют.

С уравнением в правах на пенсию родителей, расходы казны существенно увеличиться не могут.

Примите во внимание, что пенсия родителям назначается только в том случае, если они не трудоспособны, не имеют имущества и жили на содержании детей. (Töö-hoolekandeminister Chr. Kaarna: Неимущих много.) В то время как жене закон дает право на пенсию без этих ограничений. Затем размер пенсии ни в коем случае не может превысить тех норм, которые предусмотрены 42 параграфом для детей. То есть, в общей сумме, пенсия жены, детей и родителей ни в коем случае не превысит ту пенсию, которую мог бы получать при жизни сам пенсионер.

Например, если после смерти пенсионера осталась жена, вдвое детей и мать, то пенсия вычисляется, как жене и трем детям, то есть, мать получит $\frac{1}{6}$ пенсии сына, как и дети.

И если пенсия сына, скажем, равнялась 6.000 марок в месяц, то мать полу-

чит только 1.000 марок. Стоит ли, господа об этом говорить?

Однако меня побуждает другое соображение отстаивать принятую во втором чтении редакцию. Представьте себе, господа, что какой-нибудь старый холостяк, лет пятидесяти от роду, прослуживший на государственной или земской службе лет тридцать, имея на своих руках старушку мать лет семидесяти, женился — и, не прожив года, умер. После его смерти остается молодая, трудоспособная вдова и старушка мать. И вот, если вы эту старушку-мать лишите прав на пенсию, то что же получится? Молодая вдова, здоровая, трудоспособная, могущая собственными силами добывать себе средства к существованию, будет получать пенсию и, может быть, блаженствовать, а старушка мать, которой и жить то осталось каких-либо год — два, — что же она? Она должна будет или умереть с голоду, или же сесть где-нибудь на углу улицы и протянуть руку. Разве такие законы мы должны издавать, господа? Разве такие примеры мы должны подавать молодому поколению? Я думаю, что нет. Кто с этим согласен, пусть голосует за ту редакцию, которая была принята при втором чтении.

Juhataja J. Tõnisson: Lõp sõna on aruandjal.

Aruandja L. Johanson: Rahaasjanduse komisjoni nimel härra ministri ettepaneku vastu waielda ei saa, sest ka rahaasjanduse komisjoni ettepanekus olid wanemad pensionisaamisest välja jäetud, kuigi minule isiklikult näib, et teatud kordadel wanematel õigus peaks olema laste teenistuse eest pensioni saada. Wõtame näiteks ühe juhtumise: siin on paragrahw, et pensioni võib saada ametikohuste täitmise juures surmasaamise puhul. Kui nüüd keegi ametnik on surma saanud, võib olla, jääwad temal wanemad järele, keda tema toitnud, kellele tema, võib olla, ainukeseks toitjaks oli. Need wanemad pensioni ei saa. Oleks temal aga noor abikaasa järele jäänud, see võiks pensioni saada. See ei tundu küllalt õiglase olewat. Rahaasjanduse komisjon asus seisukohale, et wanemateni pensioniõigust laiendada ei saa.

Mis puutub härra Holberg'i ettepanekusse, siis sellega ühineda ei saa. Nähtawasti on see ettepanek tehtud selle arwamisega, et wõiwad juhtumised ette tulla, et pensionäär, ette nähes oma

surma, abiellub inimesega, kellele ta tahab jätta pärandusena pensioniõiguse. (J. Holberg, põl.: Fiktiivne abielu.) Jah, fiktiivne abielu, seda võib sõlmida enne kolme kuud enne surma. Mis see kolm kuud tähendab? See ei loo mingisuguseid kitsendusi. Fiktiivne abielu võib juba aasta või 3½ kuud warem sõlmitud olla, siis makstakse ikkagi pension wälja. Kui meie nüüd aga wõtame järgmise juhtumise. Kui näiteks keegi abiellub 2 aastat 9 kuud 29 päewa enne oma surma, siis ei ole abikaasal õigust pensioni saada, kui aga paar päewa warem, siis on pensioniõigus. See näib weel vähem õiglane olewat.

Mis puutub teise osasse, et pensioni hakatakse maksma pensioniõigustatu perekonnale 3 kuud peale wiimase surma, siis näib see weel vähem õiglane olewat. Kas see 3 kuud peab perekonnale aeg olema, millal mingisugust sissetulekut ei ole. Mina usun, nii sügawalt, kui inimene ka leinab, aga söömist ta sel ajal ometi maha jätta ei saa.

Juhataja **J. Tõnisson**: Sõna on faktiliseks märkuseks rkl. Holberg'il.

J. Holberg (põl.): Asjalugu on järgmine, et riigiteenijate pensioniseadus näeb ette, et surma puhul maksetakse järelejäänutele kolme kuu jooksul täielik teenistustasu natuuras ja rahas, sellepärast siis oleks soowitaw, et siin teenistusseaduses wastaw korrektuur sisse wõetaks. (J. Piiskar, is.: Kus see teenistusseadus on, härra Holberg?)

Juhataja **J. Tõnisson**: Hääletamisele tuleb kõigepealt härra töö-hoolekandeministri ettepanek § 33-st punkt d wälja jätta. (Hääletatakse.) Ettepaneku poolt on 29 häält, vastu 27 häält, — seega on ettepanek vastu wõetud. (Hüüded: Sedelitega hääletada.) Nõutakse sedelitega hääletamist. Palun sedelid wälja jagada. (Jagatakse sedelid.) Tehakse ettepanekuid sedelite lugemise kohta? (Hüüded: Juhatus!) Palun juhatusel liikmeid lugemisele asuda. (Loetakse sedelid.) Ettepaneku poolt on 34 häält, vastu 25, erapooletuid 3, seega on ettepanek vastu wõetud.

Hääletamisele tuleb rkl. Holberg'i ettepanek. (Hääletatakse.) Näht

tawa enamusega on ettepanek tagasi lükatud.

Hääletamisele tuleb § 33 muudetud kuul. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on § 33 vastu wõetud.

Aruandja **L. Johanson** kannab ette ja eraldi hääletamisel wõetakse vastu nähtawa enamusega §§ 34, 35, 36, 37, 38, 39 ja 40.

§ 34. Lastel on õigus pensioni ja ühekordset toetusraha saada:

a) kunni nemad kaheksateistkümmend aastat wanaks saawad, kui nad aga koolis käiwad või ametit õpiwad, siis kunni õppimise lõpetamiseni, kuid mitte kauem, kui kahekümneaastaseks saamiseni;

b) wanaduse peale waatamata, kui nad töowõimetud on ja neil eluülespidamiseks warandust, sissetulekut ega ülespidajat ei ole ning nad isa või ema eluajal nende poolt ülewal peeti.

Käesolewa paragrahwi punkt b ettenähtud pensioni nõudmine esitatakse kohalikule linna hoolekande-osakonnale enne punkt a ettenähtud pensioniõiguse lõppemist. Töowõimetus tehakse kindlaks pensionikommisjonis harilikus korras. Kaebused pensionikommisjoni otsuse peale esitatakse ja lahendatakse §§ 78 ja 80 korras.

§ 35. Lahutatud mehel ega naisel ei ole õigust pensioni ega ühekordset toetusraha saada üksteise teenistuse eest.

§ 36. Lastel ei ole õigust pensioni ega ühekordset toetusraha saada isast lahutatud ema teenistuse eest, kui lapsed ülespidamise ja kaswatuse isalt saanud või saada wõiwad, kuid emast lahutatud isa teenistuse eest on lastel igal juhtumisel pensioni ja ühekordse toetusraha saamise õigus.

§ 37. Uude abiellu astumisel kaotawad leskmees ja lesknaine eelmises abielus üksteise teenistuse eest omandatud pensioni õiguse, kuid lastele jääb pensioniõigus alale.

§ 38. Lesknaisele, kellel oma ja mehe teenistuse eest pensioniõigus, maksetakse pärast mehe surma see pension, mis suurem on.

§ 39. Lapsed, kellel isa ja ema teenistuse eest pensioniõigus, saawad selle pensioni, mis suurem, kuid toetusraha wõiwad nad saada mõlema wanema teenistuse eest.

§ 40. Peale teenistusest lahkumise ärasurnud isikute perekondadele arwatakse pensioni § 42 näidatud osadele wastawalt sellest pensionimäärast, mis need isikud said, wõi olid õigustatud saama.

Aruandja **L. Johanson** (loeb):

§ 41. Teenistuses surnud isikute perekondadele arwatakse pensioni § 42 näidatud osadele wastawalt sellest pensioni määrast, milleks nemad oleksid õiguse omandanud surmapäewal teenistusest lahkudes, järgmistel alustel:

a) vähemalt wiis aastat teeninud isikute perekondadele — sellest pensionimäärast, mis on määratud teenistusest lahkunutele haiguste pärast, mis teenistuse jätkamise wõimatuks teewad, kuid alalist kõrwalabi nõuawad (tabel nr. 2);

b) teenistuskohuste täitmisel wõi selle tagajärjel surmasaanud, wõi saadud haawadesse wõi wigastustesse, kui ka teenistuses saadud ägedate külgehakkawate haiguste kätte surnud isikute perekondadele, täiest aastapalgast, teenistusaja kestuse peale waatamata.

Juhataja **J. Tõnisson**: Tööhoolekandeministri poolt on ettepanek „§ 41 punkt a esimeses reas lugeda: „wähemalt kümme aastat teeninud“ ja punkti lõpus: „kuid alalist kõrwalabi ei nõua“.

Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja **L. Johanson**: Selle parandusega ei saa ühineda, sest eelpool wõeti wastu 5 aastat.

Juhataja **J. Tõnisson**: Hääletamisele tuleb tööhoolekandeministri ettepanek, nimelt, et 5 aasta asemel 10 aastat lugeda. (Hääletatakse.) Ettepaneku poolt on 18 häält, wastu 24, seega on ettepanek tagasi lükatud. Hääletamisele tuleb § 41, nagu ta II lugemisel on wastu wõetud. (Hääletatakse.) Nähtawana musega on § 41 wastu wõetud.

Aruandja **L. Johanson** (loeb): „§ 42. §§ 40 ja 41 nimetatud isikute perekondadele määratakse peale isa wõi mehe wõi poja surma, kes teenistuses õlles wõi peale teenistusest lahkumise surnud, järgmised pensioniosad:

a) lesele pool mehe pensionist;

b) lastele, kui neid mitte üle kolme ei ole, lese eluajal igäuhele üks kuuendik isa pensionist;

c) perekonnas, kus on üle kolme lapse, igale lapsele lese eluajal ühesuurune osa poolst isa pensionist;

d) lastele, kui neid mitte üle nelja ei ole, peale isa surma, kellel leske järele ei jäänud, igäuhele üks neljandik isa pensionist;

e) perekonnas, mis rohkem kui neljast lapsest koos seisab, peale isa surma, kellel leske ei jäänud, igale lapsele ühesuurune osa terwest isa pensionist;

f) lastele, kui neid mitte üle nelja ei ole, lese ema surma korral, lisapensioni igäuhele üks neljandik sellest pensioniosast, mis lesk sai; kui neid wiis on, siis üks wiierendik jne.;

g) terwele perekonnale mehe wõi isa teenistuse eest määratud pensionisumma väheneb ainult siis, kui selle perekonna pensionisaajate liigete arw kolmeni väheneb.

Paragrahwides 40 ja 41 nimetatud isikute perekondadele määratakse peale ema wõi naise wõi tütre surma, kes teenistuses wõi peale teenistusest lahkumise surnud, pensioni järgmistes osades:

a) lastele, kui neid mitte üle kolme ei ole, igäuhele üks kuuendik ema pensionist;

b) perekonnas, kus üle kolme lapse on, — igäuhele ühesuurune osa poolst ema pensionist;

c) töowõimetule leskmehele, kui temal sissetulekut ega warandust eluülespidamiseks ei ole ja kui ta naise ülespidamisel elas, pool osa naise pensionist; mehele määratud osa on isiklik ja ei lähe pärast tema surma lastele;

d) poole pensioni andmine lastele väheneb ainult siis, kui pensionisaajate laste arw kaheni väheneb.

Märkus. Käesolewa paragrahwi alusel pensionimääramisel loetakse pensionääri wanemad üheõiguslikkudeks tema lastega ja wõetakse pensionisaajate hulka nende arwu kindlaksmääramisel ühesugustel alustel lastega“.

Redaktsiooniline parandus oleks, et kõik punktid tuleksid uue järguga alata, nii nagu teistes paragrahwides on, ja märkus tuleks eraldi hääletada.

Juhataja **J. Tõnisson**: Tööhoolekandeministri poolt on ühenduses § 33 parandus-ettepanek tehtud. Mäletawasti kustutati § 33 punkt d, mis käis selle kohta, et wanematel laste teenistuse eest, kui neil sissetulekut ega wa-

randust ei ole jne., on õigus pensioni saada. Nüüd on töö-hoolekandeminister selle parandusega ühenduses järgmise parandus-ettepaneku teinud ja nimelt: § 42 esimeses lauses peale sõnu „wõi mehe“ kustutada sõnad „wõi poja“ ja teises lõikes, teises reas pärast sõnu „wõi naise“ kustutada sõnad „wõi tütre“. Teiseks wälja jätta § 42 märkus: „Käesolewa paragrahwi alusel pensionimääramisel loetakse pensionääri wanemad üheõigusslikkudeks tema lastega ja wõetakse pensionisaajate hulka nende arwu kindlaksmääramisel ühesugustel alustel lastega.“

J. Piiskar (is.): Mina teen ettepaneku, wastu wõtta see paragrahw rahaasjanduse komisjoni poolt ettepanek kujul. Sel korral, kui walitsuse ettepanek wastu wõeti, siis kõneldi muuseas sellest, et ei ole õiglane, kui laste pension peale isa surma suuremaks muutub, kui tema oli isa eluajal. Mina aga arwan, et samuti õiglane pole see, kui laste pension peale isa surma vähem on, kui ta oli isa eluajal, kui riik enesele, nii öelda, sissetulekuid hakkab tegema surnud pensionääri laste kulul. Siin on aga sarnaseid wõimalusi olemas: kui naine saab pool mehe pensioni ja laps $\frac{1}{6}$, ja kui üks laps on, siis jääb täiest pensionimäärast puudu osa lihtsalt riigikassasse.

Juhataja **J. Tõnisson**: Rkl. härra Piiskar, Teie panete siis ette wastu wõtta seda paragrahwi ilma märkusetä? (J. Piiskar, is.: Sel enne ei olnud märkust.) Aruandja lõpusõna ei tarwita. Rkl. Piiskar'i poolt on ettepanek tehtud, § 42 wastu wõtta sel kujul, nagu ta rahaasjanduse komisjoni poolt on ette pandud, see on järgmiselt: „§ 42. §§ 40 ja 41 nimetatud isikute perekondadele määratakse peale isa, ema wõi mehe surma, kes teenistuses olles wõi peale teenistusest lahkumise surnud, järgmised pensioni osad:

a) lapsele — üks kolmandik isa wõi ema pensionist;

b) lesknaisele — pool mehe pensionist;

c) töowõimetule leskmehele, kui tema sissetulekut ega warandust eluülespidamiseks ei ole ja kui ta naise ülespidamisel elas — pool naise pensionist.“ Pannen selle ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Poolt — 25 häält, wastu 26, seega on ettepanek ta-

gasi lükatud. (J. Piiskar, is.: Palun sedelitega hääletamist.) Õigus on nõuda sedelitega hääletamist, palun sedelid wälja jagada. (Hääletatakse.) Kas on kõik Riigikogu liikmed sedelid ära andnud? Häätelugemise korra kohta ettepanekuid ei tehta, siis jääb seesama kord maksma, mis eelmistel hääletamistelgi. Hääletamise tagajärjed on järgmised: Poolt on 25 häält, wastu 35 häält, tühje 1, seega on ettepanek tagasi lükatud.

Hääletamisele tuleb töö-hoolekandeministri ettepanek paragrahw 42-se I-ses lõikes peale sõnu „wõi mehe“ kustutada „wõi poja“, II-ses lõikes peale sõnu „wõi naise“ kustutada „wõi tütre“. (Hääletatakse.) Wastu on vähemus, seega on ettepanek wastu wõetud. Hääletamisele tuleks nüüd töö-hoolekandeministri ettepanek, wälja jätta § 42 märkus. (J. Piiskar, is.: Kas see ei peaks kodukorra seletuste põhjal iseenesest wälja langema?) Järjekindluse mõttes on see nõnda. § 33 juures on punkt d kustutatud, siis selle põhjal peaks märkus § 42 juures ära langema. Wastu ei waielda, siis loen märkuse kodukorra põhjal ilma hääletamata wälja langenuks. Hääletamisele tuleb § 42 muudetul kujul. (Hääletatakse.) Seega on § 42 muudetud kujul wastu wõetud.

Aruandja **L. Johanson** kannab ette ja eraldi hääletamisel wõetakse wastu nähtawa enamusega §§ 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50.

§ 43. Teenistuses surnud isikute perekondadele antakse ühekordset toetusraha teenistusaja peale waatamata neil juhtumistel, kui neil perekondadel § 41 järele pensioniõigust ei ole.

Teenistuskohuste täitmisel wõi selle tagajärjel surma saanud wõi saadud haawadesse wõi wigastustesse wõi teenistuses saadud ägedate külgehakkawate haiguste kätte surnud isikute perekondadele antakse ühekordset toetusraha pensioni saamisest rippumata.

§ 44. Ühekordset toetusraha antakse lesele, kellel õigus toetusraha saamiseks ja üks wõi mitu last on, nõndasama ka kahele wõi enamale täielikule waeslapsele — kolmweerand aastapalga suurus sellest palgast, mis mees wõi naine ehk isa wõi ema surmapäewal sai; las-

teta lesele, kellel on õigus toetusraha saamiseks wõi ühele täielikule waeselapsele — poole aastapalga suurus.

Isikute perekondadele, kes alla kahe aasta on teeninud, antakse ühekordset toetusraha pooles suurus.

II. jagu.

5. Pensioni ja ühekordse toetusraha nõudmise ja määramise kord.

§ 45. Isikud, kes soovivad teenistusest lahkudes teenitud aja eest pensioni saada, lisavad teenistusest wabastamise palwele juurde palwe pensionisaamiseks töö-hoolekandeministri nime peale ja annavad mõlemad palwed sellele ülemusele, kellest oleneb teenistusest wabastamine.

Pensioni-palwekirjas peab ära tähen- datud olema paluja elukoht ja missugusest riigikassa osakonnast paluja pensioni soo- wib saada. Samas korras paluwad pen- sioni teenitud aja eest isikud, kes on teenistusest tagandatud distsiplinaar korras.

Kõik paberid, mis käiwad pensioni ja ühekordse toetusraha määramise kohta, nagu palwekirjad, tõendused, tunnistused, ära kirjad, teated jne., on tempelmaksust wabad.

§ 46. Peale pensioninõudmise palwe- kirja kättesaamise teeb ülemus kindlaks pensioni suuruse teenistuslehe wõi teiste wastawate dokumentide ning tabel nr. 1 järele ja saadab kahe nädala jooksul, pal- wekirja saamisest arwates, ühes palwe- kirjaga kõik asja otsustamiseks tarwi- likud dokumendid ja teenistusest wabasta- mise käsu ära kirja töö-hoolekandeminis- teeriumi hoolekanda osakonda.

§ 47. Isikud, kes teenistusest lahku- wad haiguste wõi teenistuskohuste täit- misel wõi selle tagajärjel saadud raskete haawade wõi wigastuste pärast ja soo- wiwad saada pensioni wõi ühekordset toetusraha wõi mõlemaid korruga (§ 28) lisavad wastawale palwele juurde arsti- tunnistuse.

§ 48. Kõik isikud, keda teenistusest wabastatakse haiguse wõi teenistuskohuste täitmisel ehk selle tagajärjel saadud raskete haawade wõi wigastuste pärast, olgu ülemuse korraldusel wõi omal pal- wel, waadatakse arstlikult läbi enne tee- nistusest wabastamist. Arstlik läbiwaa- tamine sünnib läbiwaadatawa elukohale

wastawa linna hoolekande-osakonna kaudu, kelle poole ülemus pöörab selle- kohase ettepanekuga.

Isikud, kes ei ole arstlikult läbi waa- datud, kuid nõudmist awaldawad pensioni wõi ühekordse toetusraha saamiseks, waadatakse arstlikult läbi peale selleko- hase nõudmise awaldamise.

§ 49. Teenistuskohuste täitmisel saa- dud rasked haawad ja wigastused tõenda- takse ametkoha kirjaliku tunnistuse läbi, mis ühes arstitunnistusega (§ 48) linna hoolekande-osakonnale saadetakse.

Asjaolu tõestamine, et haigused, ras- ked haawad wõi wigastused teenistuskohuste täitmise tagajärjel saadud, on kan- nataja hooleks, kui see teenistuskoha kir- jalikkude tõendustega juba kindlaks teh- tud ei ole.

§ 50. Haiguste, haawade wõi wigas- tuste pärast teenistusest wabastatawate isikute arstlikuks läbiwaatamiseks asuta- takse kohalikkude linna hoolekande-osa- kondade juurde pensionikomisjonid, mis koos seisawad — esimehest, keda töö- hoolekandeminister nimetab ja järgmis- test liigetest: selle ametkonna esitajast, kus järelwaadataw teenib; rahaministee- riumi ja kohaliku linna ja maakonna hoo- lekande osakondade esitajatest, igast ühest üks ja kolmest arstist, keda terwishoiu peawalitsus nimetab.

Märkus. Esimees wõib olla ka lii- gete hulgast nimetatud.

(Kosolekut hakkab juhatama abiesi- mees **L. Raudkepp**.)

Aruandja **L. Johanson** kan- nab ette ja eraldi hääletami- sel wõetakse wastu nähtawa enamusega §§ 51, 52, 53, 54, 55, 56.

§ 51. Arstlikul läbiwaatamisel teewad arstid kindlaks:

a) haiguse objektiivsed ja subjektiiv- sed tundemärgid ühes haiguse äramäära- misega;

b) haiguse tekkimise põhjused;

c) haigeksjäämise aja;

d) kas haigus on parandataw wõi mitte;

e) põhjendused, mis pärast haigus tee- nistuse jätkamist takistab;

f) kas haige wajab alalist kõrwalabi wõi mitte.

Märkus. Arstide arwamised wõe- takse arstliku läbiwaatamise akti.

§ 52. Arstliku läbiwaatuse põhjal määrab komisjon kindlaks:

a) kas läbiwaadataw on teenistuse jätkamise võimaluse kaotanud või mitte ja

b) haiguse või teenistuskohuste täitmisel või selle tagajärjel saadud haawade või wigastuse liigi.

§ 53. Komisjoni otsus awaldatakse läbiwaadatudle otsekohe ja saadetakse kahe nädala jooksul ühes kõigi materjaalide ja dokumentidega ülemusele või ametkohale, kes läbiwaatamist palus.

§ 54. Leiab komisjon, et arstlikult läbiwaadatud isik ei suuda teenistust jätkata, siis määrab ülemus pensioni palwe esitamise puhul kindlaks pensioni (tabel nr. 2 või 3 järele) või ühekordse toetusraha suuruse ja saadab asja kahe nädala jooksul pärast linna hoolekande-osakonnalt tagasisaamist ühes kõigi materjaalidega, dokumentide ja teenistusest wabastamise käsu ärakirjaga töö-hoolekandeministeeriumi hoolekande-osakonda.

Kui pensionipalwe esitatakse pärast asja tagasitulemist linna hoolekande-osakonnast, arwatakse selles paragrahwis tähendatud kahenädaline tähtaeg palwe awaldamise päewast.

§ 55. Kui pensionikomisjon leiab, et arstlikult läbiwaadatud isik suudab teenistust jätkata, siis lõpetab ülemus pensioni nõudmise asja ära.

§ 56. Teenistuses surnud isiku perekond esitab palwekirja pensioni või ühekordse toetusraha või mõlema saamiseks (§ 43) töö-hoolekandeministri nime peale sellele ülemusele, kes tähendatud isiku wiimase teenistuskoha peale määrab, järgmisi nõudeid silmas pidades:

a) mehe või isa surma korral esitab palwekirja lesknaine enese ja mehe laste eest;

b) naise või ema surma korral esitab palwekirja leskmees oma naise laste eest, samuti ka enese eest, kui tal õigus on pensioni või ühekordset toetusraha saada;

c) isa või ema surma korral, kui leske maha ei jäänud, esitawad palwekirja alaealiste hooldajad, kui aga hooldajaid ei ole, siis sugulased või muud asjastuwiwatud isikud või lapsed ise.

Märkus. Punkt c. all nimetatud isikud woiwad ka lese eluajal palwekirja esitada, kui lesk hoolekandest kõrwaldatud on või mingisugustel põhjustel ei wõi ega soowi laste huwisid kaitsta.

Aruandja **L. Johanson** (loeb):

„§ 57. § 56 nimetatud isikute palwekirjadele lisatakse juurde pensioni või ühekordse toetusraha määra ja perekonnaliigetõ õiguste kindlakstegemiseks tarwilikud dokumendid järgmiste hulgast:

a) meetrika või arstitunnistus mehe, naise, isa või ema surma kohta (§§ 40 ja 41);

b) abielu meetrika ehk abielluastumise akt (§ 33 punktid a ja c);

c) meetrika laste sündimise kohta, kellel õigus pensionisaamiseks (§ 33 punkt b);

d) akt kasulapseks wõtmise kohta (§ 33 märkus);

e) notariaalne tõendus, mis on wälja antud isa teadaandmise põhjal, wäljaspool abielu sündinud laste omakstunnustamise kohta või kohtuotsus sama asjaolu üle (§ 33 märkus);

f) kooliülemuse tunnistus, et üle 18 aasta wanad lapsed koolis käiwad (§ 34 punkt a);

g) ametkoha tunnistus, et isik surnud teenistuskohuste täitmisel või surnud teenistuskohuste täitmisel saadud haawadesse või wigastustesse või ägedasse külgehakkawasse haigusesse, või tõendus selle üle, et surm on tulnud teenistuskohuste täitmise tagajärjel (§ 41 punkt b);

h) tunnistused leskmehe või üle 18 aasta wanade laste töowõimetuse kohta (§§ 33 punkt c ja 34 punkt b);

i) tunnistus selle kohta, et töowõimetul leskmehel või üle 18 aasta wanadel töowõimetutel lastel sissetulekut ega warandust eluülewõlpidamiseks ei ole ja et nemad naise, isa või ema eluajal naise, isa või ema või mõlemate wanemate teenistusest elasid (§§ 33 punkt c ja 34 punkt b);

k) tunnistus selle kohta, et lahutatud abielust sündinud lapsed ema poolt kaswatati ja ülewõl peeti (§ 36).

Märkus 1. Punktides i ja k nimetatud tunnistused antakse wälja vähemalt kolme isiku tunnistuse põhjal kahe nädala jooksul kohaliku linna või maakonna hoolekande-osakonna poolt isikutele, kes pensioni või ühekordse toetusraha määramist paluwad.

Märkus 2. Isa või ema, kes soowiwad ärasurnud poja või tütre teenistuse eest pensioni saada, esitawad ühes pensionimääramise palwega tunnistuse selle kohta, et neil sissetulekut ega warandust eluülewõlpidamiseks ei ole ja et nemad poja

wõi tütre eluajal nende teenistusest elasid ja neil teist seaduslikku toitjat, kes neid ülewal pidada wõiks, ei ole (§ 33 punkt d);“

Kuna wälja jäeti eelpool wanemate pensioniõigus, siis langeb märkus 2 wälja.

Juhataja L. Raudkepp: Panen selle paragrahwi hääletamisele, kusjuures arwesse tuleb wõtta, et selle tagajärjel, et § 33 punkt d on wälja jäetud, jääb wälja § 57 märkus 2. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on § 57 ilma märkus teiseta wastu wõetud.

Aruandja L. Johanson kannabette ja eraldi hääletamisel wõetakse wastu nähtawa enamusega §§ 58, 59, 60, 61, 62.

§ 58. Leskmehe ja üle 18 aasta wanade laste töowõimetuse kindlakstege mine, kes soowivad töowõimetuse tõttu pensioni wõi ühekordset toetusraha saada surnud naise, isa wõi ema teenistuse eest, sünnib kümne päewa jooksul § 50 nimetatud komisjoni poolt § 56 tähendatud isikutelt kohaliku linna hoolekande-osakonnale awaldatud palwe peale.

§ 59. Leskmehe ja laste arstlikul järe lwaatusel teewad arstid kindlaks:

a) haiguse objektiivsed ja subjektiivsed tundemärgid ühes haiguse äramääramisega;

b) haiguse tekkimise põhjused;

c) haigeksjäämise aja;

d) kas haigus parandataw wõi mitte;

e) põhjused, mis pärast haigus töowõimet wähen dab.

§ 60. Arstliku läbiwaatamise taga järgede põhjal otsustab pensioni komisjon, kas läbiwaadatul terwisliku seisukorra pärast on õigus pensioni wõi ühekordse abiraha saamiseks. Linna hoolekande-osakond annab töowõimetule tunnistuse wälja kahe nädala jooksul peale läbiwaatamise palwe esitamist.

§ 61. Pärast teenistusest wabastamist ärasurnud isiku perekond annab, kui see isik weel pensioni ei saanud, temal aga selleks õigus oli, pensioni wõi ühekordse toetusraha wõi mõlema saamiseks palwekirja ühes tarwilikkude dokumentidega (§ 57) töö-hoolekandeministri nimele sellele ülemusele, kes selle isiku wiimasele teenistuskohale määras.

Käesolewas paragrahwis nimetatud perekondadel ei ole õigust ühekordse toetusraha saamiseks ärasurnud isiku teenistuse eest, kuid neile maksetakse wälja see ühekordne toetusraha, mille saamiseks ärasurnud isikul enesel õigus oli.

§ 62. Palwekirja §§ 56 ja 61 nimetatud perekondadelt kättesaamise järele määrab ülemus, kui takistusi pensionisaamiseks ei ole, pensioni suuruse kindlaks:

a) § 56 nimetatud perekondadele (tabel nr. 2 wõi 3 järele);

b) § 61 nimetatud perekondadele (tabel nr. 1 järele) ja saadab kahe nädala jooksul palwekirja esitamise päewast arwates terwe asja ühes tarwilikkude materjalide ja dokumentidega otsustamiseks töö-hoolekandeministeriumi hoolekande-osakonda.

Aruandja L. Johanson (loeb):

§ 63. Palwekirjad pensionimääramiseks perekondadele pärast mehe, naise, isa wõi ema surma, kes pensioni sai, antakse töö-hoolekandeministri nime peale kohalikule linna wõi maakonna hoolekande-osakonnale, silmas pidades § 56 nimetatud nõudeid. Palwekirjadele lisatakse juurde asjakohased dokumendid (§ 57) ja surnud isiku pensioniraamat.“

Palun lahus hääletada sõnad „wõi maakonna“, missugune parandus II lugemisel tehti.

Juhataja L. Raudkepp: Asun selle lisanduse hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega... (Aruandja L. Johanson: Palun hääled ära lugeda.) Aruandja poolt on tehtud ettepanek hääled ära lugeda. (Hääletatakse.) Poolt on antud 17 häält, wastu—4,—seega on otsustatud jätta paragrahwi teksti sõnad „wõi maakonna“.

Panen § 63 hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on § 63 wastu wõetud.

Aruandja L. Johanson kannabette ja eraldi hääletamisel wõetakse wastu nähtawa enamusega §§ 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88.

§ 64. Saades § 56 tähendatud pensioni palwekirja, teeb hoolekande-osakond, kui pensionimääramiseks takistusi ei ole, kindlaks pensioniõiguslikud perekonnaliikmed, ette wõttes § 57 märkuses

ja § 58 nimetatud ülekuulamised ja arstlikud järelvaatamised, määrab kindlaks pensioni suuruse ning saadab terve asja tarwilikkude dokumentidega ühe kuu jooksul palwekirja saamise päewast arwates töö-hoolekandeministeeriumi hoolekande-osakonda.

§ 65. Töö-hoolekandeministeerium otustab temale esitatud pensioni ja ühekordse toetusraha määramise asjad, millele tarwilikud dokumendid juurde lisatud, kahe nädala jooksul nende kättesaamise päewast arwates.

§ 66. Palgamäärade üldise tõusu wõi langemise korral teeb töö-hoolekandeminister korralduse, et wastawalt muudetakse juba määratud pensionid.

§ 67. Töö-hoolekandeministeeriumi otsuse peale pensioni ja ühekordse toetusraha määramise asjus wõib kaebust tõsta administratiiv kohtu korras Riigikohtus kuue kuu jooksul otsuse awaldamise päewast arwates.

6. Pensionikomisjoni otsuse peale edasi-kaebamise kord.

§ 68. Isikud, kes on palunud pensioni määrata haiguse pärast wõi teenistuskohuste täitmisel wõi selle tagajärjel saadud raskete haawade wõi wigastuste pärast, kui nad rahul ei ole pensionikomisjoni otsusega (§ 50), annawad kahe kuu jooksul otsuse awaldamise päewast arwates, kaebuse töö-hoolekandeministeeriumi nime peale ülemusele, kes läbiwaatamise kohta korralduse tegi.

§ 69. Kaebused isikutelt, keda pensionikomisjon § 52 punkt a põhjal terwislikult teenistuse jätkamise wõimuliseks tunnistanud, saadetakse ülemuse poolt ühes pensionikomisjoni otsusega ja arstliku läbiwaatamise aktiga töö-hoolekandeministeeriumi hoolekande-osakonda.

§ 70. Kui töö-hoolekandeministeeriumi hoolekande-osakond on kätte saanud eelmises paragrahwis nimetatud kaebuse, kutsutaks kaebaja töö-hoolekandeministri korraldusel töö-hoolekandeministeeriumi juures olewasse pensioni peakomisjoni uueks läbiwaatamiseks §§ 51 ja 52 korras.

§ 71. Pensioni peakomisjoni kuulwad: esimehena — ministeeriumi hoolekande-osakonna juhataja ja liigetena: selle keskasutuse arst ja esitaja, kellele kaebaja allub, rahaministeeriumi esitaja,

Tallinna linnaarst, üks riigi- ja omawalitsuse teenijate liidu esitaja, üks terwishoiu peawalitsuse poolt nimetatud arst.

§ 72. Arstliku läbiwaatamise põhjal teeb peakomisjon otsuse, mille esimees kaebajale kuulutab.

Tarbekorral wõib peakomisjon saata kaebaja terwisliku seisukorra uurimiseks haigemajasse töö-hoolekandeministeeriumi kulul.

Terwisliku seisukorra uurimise üle haigemajas seatakse kokku akt ja saadetakse arstliku läbiwaatamise ajaks peakomisjoni.

§ 73. Kui peakomisjon leiab, et kaebaja wõib teenistust jätkata, lõpetatakse töö-hoolekandeministri korraldusel pensioni määramise asi ära.

§ 74. Kui peakomisjon leiab, et kaebaja ei suuda teenistust jätkata, siis saadetakse töö-hoolekandeministri korraldusel peakomisjoni otsus kõigi asjasse puutuwate materjalidega teenistusest wabastatawa isiku ülemuse kätte asja korraldamiseks § 54 järele.

§ 75. Isikute kaebused, kelle kohta pensionikomisjon otsusele jõuab, et nemad teenistust jätkata ei suuda, kuid alalist kõrwalabi ei tarwita, ei takista mitte pensioni wõi ühekordse toetusraha määramist neile, kui kõrwalabi mittetarwita-jaile.

§ 76. Kui töö-hoolekandeminister kätte saab kaebuse alalise kõrwalabi mittetarwitajaks tunnistamise kohta, teeb tema korralduse kaebaja uuesti läbiwaatamiseks samas wõi mõnes teises pensionikomisjonis, kaebajat enne haigemajas terwislikult järel katsuda lastes töö-hoolekandeministeeriumi kulul.

§ 77. Pensionikomisjoni lõpulik otsus esitatakse teenistusest wabastatawa isiku ülemuse poolt töö-hoolekandeministrile. Kui pensionikomisjon uuel läbiwaatamisel leiab, et kaebaja alalist kõrwalabi ei tarwita, siis määratakse temale pension wõi ühekordne toetusraha enne wäljaarwatud suuruses. Kui aga pensionikomisjon uuel läbiwaatamisel leiab, et kaebaja alalist kõrwalabi tarwitab, siis arwab töö-hoolekandeministeeriumi hoolekande-osakond ise wälja tema pensioni suuruse wastawalt haiguse wõi raskete haawade wõi wigastuste liigile ja esitab asja ministrile otsustamiseks.

§ 78. Leskmees peale naise surma ja lapsed peale wanemate surma, kui nad rahul ei ole pensionikomisjoni otsusega,

mille järele neid töövõimetuks ei tunnistatud, annavad kahe kuu jooksul pensionikomisjoni otsuse avaldamisest arwates, kaebuse töö-hoolekandeministri nime peale ülemusele wõi kohalikule linna hoolekande-osakonnale, kes tegi korralduse nende läbiwaatamiseks.

§ 79. Kaebus perekonnaliikme poolt, kes rahul ei ole pensionikomisjoni otsusega, mille järele teda töövõimetuks ei tunnistatud, ei takista teistele perekonnaliigetele pensionimääramise asja käiku.

§ 80. Kui töö-hoolekandeminister kätte saab perekonnaliikme kaebuse töövõimetuks mittetunnistamise üle, teeb ta korralduse kaebaja uueks läbiwaatamiseks § 76 korras.

§ 81. Kui uuel läbiwaatamisel pensionikomisjon tunnistab kaebaja töövõimetuks ja kui kaebajal ei ole warandust ega sissetulekut eluülespidamiseks ja tema surnud isiku eluajal selle ülewaldamisel elas, wõtab töö-hoolekandeministeriumi hoolekande-osakond tema pensioniõiguslike perekonnaliigete hulka ning esitab asja ministrile otsustamiseks ja pensioni määramiseks.

7. Pensioni määramise tähtajad.

§ 82. Pensioni määratakse teenistusest lahkumisel teenistusest wabastamise päewast arwates. Kui aga lahkuja teenistusest wabastamise palwega ühes pensioni ei nõudnud, siis määratakse temale pension sellest päewast arwates, mil tema palwekirja pensionisaamiseks esitas.

Distsiplinaalkorras teenistusest wabastatud isikutele määratakse pension:

a) kui kuuekuuline tähtaeg teenistusest wabastamise käsust arwates mööda ei ole lastud — teenistusest wabastamise päewast arwates;

b) kui kuuekuuline tähtaeg mööda on lastud — palwekirja esitamise päewast arwates.

§ 83. Lastele ja leskedele määratakse pension selle isiku surmapäewast alates, kelle teenistuse eest pensioni nõutakse, kui pensioninõudjad Eesti wabariigi piirides elades ühe aasta jooksul, väljaspool Eesti wabariigi piire elades, aga kahe aasta jooksul, isiku surmapäewast arwates, pensioninõudmisega esinewad. Nime-
tatud tähtaegade möödalaskmisel määratakse pension palwekirja esitamise päewast arwates.

§ 84. Pensioniõigus ei igane ära, kuid teenistusest lahkunud isikute ja nende perekondade ühekordse toetusraha saamisõigus kaob, kui ei ole esitatud sellekohast nõudmist § 83 näidatud tähtaegadel.

§ 85. Kui pensioninõudja enne pensioni määramist wõi saamist sureb, siis on tema perekonnal õigus saamatajäänud pensioni kätte saada.

8. Pensionide ja ühekordsete toetusrahade wäljaandmine.

§ 86. Töö-hoolekandeministeriumi poolt kokkuseatud arwelehele märgitakse üles:

a) pensioni wõi ühekordse toetusraha wõi mõlemate määramise alus ja

b) pensioniosaliste perekonnaliigete nimed ühes märkusega, kui suur osa pensionist igapähe kuulub.

§ 87. Töö-hoolekandeministeriumi hoolekande-osakonna poolt kahes eksemplaaris kokkuseatud tunnistusest pensioni wõi ühekordse toetusraha wõi mõlemate määramise üle saadetakse üks palujale, teine kohalikule linna wõi maakonna hoolekande-osakonnale.

§ 88. Kohalik hoolekande-osakond, kui ta tunnistuse pensionimääramise üle kätte saab, annab wälja pensioniraamatu.

Aruandja **L. Johanson** (loeb):

„§ 89. Pensioniraamatud antakse wälja:

a) lastega lesknaisele wõi leskmehele ühine pensioniraamat, kui aga täisealised lapsed soowiwad, siis antakse neile eraldi pensioniraamatud; niisama, kui lese eluajal hooldajad tarwilikuks peawad, et isa wõi ema teenistuse eest perekonnale antawast pensionist osasaajad lapsed oma osad eraldi saaksid, antakse neile laste jaoks eraldi pensioniraamatud;

b) lastele pärast ema surma, kelle pensioniõiguseta leskmees maha jäi, antakse pensioniraamat leskmehe nimele; kui aga hooldajad tarwilikuks peawad, antakse pensioniraamatud hooldaja nimele; täisealised lapsed woiwad soowi korral eraldi pensioniraamatud saada;

c) lastele pärast mõlemite wanemate surma antakse ühine pensioniraamat alaealiste hooldaja nimele, kuid täisealised lapsed woiwad soowikorral eraldi pensioniraamatud saada; kui igal lapsel ise hooldaja on, siis antakse lastele ka pensioniraamatud lahus;

d) nõdrameelsetele antakse pensioniraamatud hooldaja nimele;

e) wanematele, nende oma nimele.

Märkus. Kui hooldajaid ei ole määratud, teeb kohalik linna või maakonna hoolekande-osakond tarvilikud korraldused nende rutuliseks määramiseks.“

Punkt e „wanematele — nende oma nimele“ peaks välja jääma.

Juhataja **L. Raudkepp**: Tööhoolekandeminister Chr. Kaarna poolt on just samane ettepanek tehtud, mida aruandja nimetas. See ettepanek ei tuleks hääletamisele sellepärast, et ühenduses § 33 punkt d välja jätmisega jääb käesolewa paragrahwi punkt e välja ilma hääletamiseta.

Panen § 89 hääletamisele ilma punkt e-ta. (Hääletatakse.) § 89 on nähtawa enamusega vastu võetud.

Aruandja **L. Johanson** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtawa enamusega §§ 90, 91, 92, 93 ja 94.

§ 90. Perekonnaliigetele, kes pensioni lahus saavad, antakse pensioniraamatud ühest hoolekande-osakonnast, kuid pensioni võib igati saada sellest riigikassa osakonnast, kust keegi soovib.

§ 91. Pension maksetakse riigikassa osakondadest kuu esimesest päewast alates kolme kuu peale ette pensioniraamatu ja isikutunnistuse ettenäitamisel.

§ 92. Isikud, kes pensionääri wolitusel pensioni vastu wõtma ilmuwad, näitawad ette peale pensioniraamatu ja oma isikutunnistuse ka wolikirja, mis välja on antud pensioniraamatu omaniku poolt ja tõeks tunnistatud seaduslikus korras.

§ 93. Pension, mida ärasurnud pensionäär ei ole kätte saanud, antakse välja kohaliku linna või maakonna hoolekande-osakonna loal surnud isiku järeljäänud perekondadele.

§ 94. Pensionääri surma korral ei nõuta ettemakstud pensioni tagasi.

Aruandja **L. Johanson** (loeb):

§ 95. Pensioniraamatu omanik on kohustatud teatama kohalikule linna hoolekande-osakonnale:

a) sellest, kui pensionisaaja abiellub (§ 37), või astub riigi- või omawalitsuse teenistusse (§ 24);

b) sellest, kui lapsed, kes koolis käiwad või ametit õpiwad, õppimise lõpetawad enne 20 aastaseks saamist (§ 34);

d) sellest, kui mõni pensionääri perekonnaliigetest ära on surnud.“

§§ 63 ja 87 juures tegi tööhoolekandeminister ettepaneku, wõtta juurde sõnad „või maakonna“. Sellest parandusest tingitult peaks ka § 95 sisse wõtma sõnad „või maakonna.“ See tuleks juurde wõtta peale sõna „linna.“

Juhataja **L. Raudkepp**: Aruandja poolt on tehtud ettepanek § 95 teist rida täiendada sõnadega „või maakonna“, nii et paragrahwi esimene osa käiks järgmiselt: „Pensioniraamatu omanik on kohustatud teatama kohalikule linna või maakonna hoolekande-osakonnale jne.“

Selle paranduse lahus hääletamist ei nõuta. Panen § 95 ühes parandusega hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on § 95 vastu võetud.

Aruandja **L. Johanson** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtawa enamusega §§ 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103 ja 104.

§ 96. Kui kohalik hoolekande-osakond muutusest pensionisaaja perekonnas teada saab, teeb tema wastawad märkused pensionimääramise tunnistusele ja pensioniraamatusse ja teatab sellest tööhoolekandeministriumi hoolekande-osakonnale.

§ 97. Kui pensionäär või tema wolnik ei ilmu pensioni järele kahe aasta jooksul, siis kustutatakse pension maha selle peale vaatamata, kas pensionäär riigi piirides või väljaspool riigi piire elab.

Kui pensionäär pärast kaheaastast tähtaega ilmub pensionisaamise palwega, siis uuendatakse tööhoolekandeministriumi hoolekande-osakonna otsusel pensionimaksmist, kuid läinud aja eest pensioni ei makseta.

§ 98. Ühekordsed toetusrahad kustutatakse maha, kui nad ühe aasta jooksul nende määramisest arwates välja ei ole wõetud.

9. Pensionimaksmise katkestamine ja lõpetamine.

§ 99. Pensionimaksmine teenistusest lahkunutele katkestatakse, kui pensionäär uuesti teenistusse astub (§ 24), välja ar-

watud käesolewa seaduse § 24 punkt a ettenähtud juhtumised.

Pensionimaksmine lõpetatakse, kui pensionäär:

a) kohtu poolt mõistetakse karistusele, mis pensioniõiguse ära võtab;

b) kui pensionäär Eesti wabariigi kodakondsusest lahkub.

§ 100. Pensionimaksmine leskedele (§ 33 punkt a ja c) katkestatakse wõi lõpetatakse:

a) kui lesk riigi- wõi omawalitsuse teenistusse astub (§ 24), wälja arwatud käesolewa seaduse § 24 punkt a ettenähtud juhtumised.

b) kui lesk uuesti abiellub (§ 37);

c) kui leskmees saab uuesti töowõimeliseks wõi omandab sissetuleku wõi waranduse (§ 33 punkt c);

d) kui lesk kohtu poolt mõistetakse karistusele, mis pensioniõiguse ära võtab;

e) kui lesk Eesti wabariigi kodakondsusest lahkub.

§ 101. Pensioni maksmine lastele (§ 33 punkt b) lõpetatakse:

a) kui laps, kes koolis ei käi ega ametit ei õpi, saab 18-aastaseks, kes aga koolis käib wõi ametit õpib — 20-aastaseks (§ 34 punkt a);

b) kui töowõimetud lapsed omandawad töowõime, sissetuleku wõi waranduse (§ 34 punkt b);

c) kui laps kohtu poolt karistusele mõistetakse, mis pensioniõiguse ära võtab);

d) kui laps Eesti wabariigi kodakondsusest lahkunud.

§ 102. Kohtuotsuse täidesaatmisel, mille tagajärjeks pensioniõiguse kaotamine, saadawad kohtu täidesaatwad asu-

tused kohtuotsuse ära kirjad töö-hoolekandeministeeriumi hoolekande-osakonnale.

§ 103. Kui pensionisaaja uuesti teenistusse astub, peab teenistusse määrav ülemus sellest töö-hoolekandeministeeriumi hoolekande-osakonnale teatama.

§ 104. Käesolewa seaduse teostamiseks tarwilikud juhatuskirjad annab wälja töö-hoolekandeministeerium.

Aruandja **L. Johanson** (loeb):

„§ 105. Pensionimaksmist käesolewa seaduse järele alatakse 1. jaanuarist 1925 a.“

Rahaasjanduse komisjoni nimel waidlen § 105 wastu sellepärast, et ka warem on wõimalik pensionimaksmist alata. Palun Riigikogu wiimane paragrahw tagasi lükata.

Juhataja **L. Raudkepp**: Aruandja poolt on ettepanek § 105 tagasi lükata. Kuna puht eitaw ettepanek hääletamisele ei tule, siis palun paragrahwi hääletamise juures seda ettepanekut silmas pidada.

Panen § 105 hääletamisele. (Hääletatakse.) Poolt on 24 häält, wastu — 8. Seega on § 105 wastu wõetud.

Panen käesolewa seaduse lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on seadus lõpuhääletamisel wastu wõetud.

(Hüüded: Lõpetada!) Ettepanek on koosolekut lõpetada. Panen ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtawa enamusega on ettepanek wastu wõetud. Lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 9.35 min.

Algkirjale alla kirjutanud:

Riigikogu esimees **J. Tõnisson**.

Abiesimees **L. Raudkepp**.

Abisekretäär **J. Wain**.